

Vaasan --- 331.Y.121.

L.L. Laurén

Kaksi erinikäistä naapurua.

Kaksi erinfaaltaista naapuria, tofi-kuwaus elämästä

seittsemässä Luvussa.

~~~~~  
Kirjotti

E. E. Saurén.

Toimitunnan nykyinen puheenjohtaja.

~~~~~  
Suomenkielisen painoksen kustansi Turun ja Porin
Eläinsuojelus-yhteydet.

~~~~~
Poriassa,

Axel Bergbom'in kirjapaino 1883.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

186

186

186

186

186

186

186

186

186

186

186

186

186

186

186

Oikaistavia:

3	fw.	6	rw.	alh.	on:	Marjinpoika	—	lue:	Martinpoika
4	"	17	"	"	"	vido	—	l.	pidon
5	"	12	"	ylh.	"	ota	—	l.	jota
"	"	11	"	alh.	"	puokaan	—	l.	ruokaan
11	"	1	"	"	"	huonalla ruolla	—	l.	huonolla rualla
16	"	2	"	"	"	ajettu	—	l.	ajettu
24	"	1	"	"	"	uomme	—	l.	suomme
25	"	9	"	"	"	j. n. p.	—	l.	j. n. e. p.
"	"	1	"	"	"	iitten	—	l.	niitten
40	"	12	"	"	"	jo	—	l.	ja
46	"	12	"	ylh.	"	sitten	—	l.	siten

Ensimmäinen luku.

Hewostansa itkewä.

Martinkylä on eräs rantakylä N:n pitäjässä. Talot siellä owat pieniä ja niitten wiljelysmaat wähäisiä; sillä kylän talonpoikien tulee turwata metsänpalstoihinsa kylän saarilla hynnä mereen, saadakseen kalastamisella ja metsäntuotteitten myymisellä palkitukseksi sen, mitä heidän pienien talonosien wiljelys ei woi heidän elatuksensa antaa. Tässä nyt tahdomme tutustuttaa lukijamme kahden tämän kylän talonpojan kanssa, jotka owat likimmäiset naapurit. Se, jota meillä on heistä kertomista, ei ole mitään merkillistä tai tawatonta, sillä kaikilla armaassa isänmaassamme warmaan voidaan löytää näitten molempien naapurien wertaisia sekä mielenlaadun että omaisuuksien ja elämän vaihteitten puolesta. Waan eipä löydy ainoatakaan ihmisistä, jonka elämänvaihteista ei olisi paljon oppimista mieltiwälle ihmiselle, joka muistaa, että yhden ihmisen aina saattaa ja tulee josjakin suhteessa olla toiselle esimerkkinä hywässä ja warotuksena kaikessa, joka on pahaa, hyljättävää ja turmiollista. Sentähden me nyt pyydämme lukijaa tekemään tuttavuutta Gerik Abrahaminpoika Back'in ja Martti Marjinpoka Nygrann'in kanssa.

Tässä luvussa ensin esittelemme tuttavaksi Gerik Back'in. Hän se oli, josta soimaamalla sanottiin: "se itkee hewostansa", jonka soimauksen olemme panneet tämän luvun nimitykseksi, koska sitä pidämme kunnianimenä tälle hywälle miehelle.

Bac'in talo oli ainoastaan kahdestoista osa manttaalia pienellä kotipellolla ja muutamalla pienellä niitymaalla, joista osa oli kaukana talosta ja hajallaan, niin kuin laita on niillä seuduilla, joissa isojako jo aika päiviä on päättynyt. Kun hänellä vielä sitte oli tupa täynnä „köyhän särwintä“, noita lapsia, jotka vielä olivat pieneniä ja siis monta suuta oli ruokittavana, mutta heistä vielä hywin vähän apua tiedossa maan wiljelyksessä ja kalastusmatkoilla, oli hänen toimeentulonsa sangen työlästä. Mutta hänellä oli kolme aarretta, joita ei woi kullalla korwata: ahkeruus, jumalanpelko ja kelpo talonemäntä waimona. Sen lisäksi oli molemmat awiopuolet koonneet köyhyyden koulussa kalliin jäästörahan, jonka nimenä on: hiljainen tytywäisyys, jota he eivät kätkeet arkkuun, otettawaksi näytteelle juhlatiloissa, waan se oli aina käjillä käytettämänä arkielämässä. Ja olihan merkkillistä, että se ei ollut pido pahempi, sillä se on sitä jaloa metallia, jota ei ruoste raiskaa eikä koi syö.

Kun Bac'in talo oli noin pieni, siinä ei woinut olla suurta karjaakaan. Ainoastaan neljä lypsävää lehmää oli hyljettyinä waloisassa ja puhtaassa nawetossa, joitten lisäksi wuosittain tuli joku nuori, jota elätettiin. Monella muulla kyläläisellä, joka ei omistanut suurempa taloa, oli kalli vertaa enemmän lehmiä, tungettuina pimeässä nawetossa; mutta kuinka mahtoi ollakaan, semmoisien talojen emännillä harwoin oli niin monta "wiilipunkkaa" siivilöittynä hyllyillä, kuin Bac'in muorilla tuolla pienässä, siistisä maitokamariissa.

Ujian laita oli se, ettei Bac'in emäntä näännyttännyt elukoitaan fiturualla, waan piti juuri niin paljon lehmiä, kuin hän tiesi woiwansa hywin elättää. Semmoinen komento, kun pidetään niin monta elukkaa, että niitä täytyy kawat-
talwella pysyttää hengissä wanhoilla olkikatton jäänöksillä,

sammaleilla ja muulla sopimattomalla ravinnolla, kunnes ne käywät niin kurjiksi, että täytyy nostaa hännästä ylös ja toin tuskin jaksawat kämpiä kewäällä laitumelle, se semmoinen menettely oli hänen mielestänsä ei ainoastaan armotonta eläinrääkkäystä, waan myös huonointa talouden hoitoa ja tyhmyyttä mitä olla taitaa.

3jämies Back'illa oli tallissa yksi ainoa hewonen waan, joka teki hänelle mitä parahinta palvelusta. Sillä hän tynti peltonsa, ajoi puunsa ja hirtensä metsästä, sonnan pellolle, weti hakoja ja pehkuja tarhaan, teki tarpeelliset matkansa kaupunkiin y. m. Kiitollinen tästä kaikesta hywästä, ota hänen rakas "Ruunaansa" hänelle teki, kohteli hän sitä kuin "silmäteränsä". Matkellessaan hewosensa hyviä töitä, kuinka nöyrä se oli, ja nähdessään kuinka hywä luonto tällä niin kutsutulla järjettömällä luontokappaleella oli, ymmärsi hän, että wähin asia, jolla hän tämän kaiken taissi palkita, oli se että hän parahimmalla tavalla koetti ruokkia ja hoitaa hewostansa ja kohdella sitä ystävällisimmästi. Hauskaa ja hupaista olikin katsella, kuinka Back Ruunaansa hoiti. Waikka hän olisi ollut kuinka wäsynyt hywänsä tullessaan kotio työstänsä, hän ei koskaan laiminlyönyt uhrata monta monista minuuttia hewosensa puoleen ja juomaan, ruokkoon ja hoitoon, ja hän itäänkuin piti pientä keskustelua tämän uskollisen palveliansa kanssa. Palwelia taas puolestansa palkitsi herransa rakkaudenosoituksia sillä, että hän aina oli kiiltävässä lihasa, hilpeä ja nöyrä, waikka hän tosin kyllä sai "pitää päälle", niinkuin sanotaan. Mutta Back ei koskaan waiwannut hewostansa ylen määrin; hän ei koskaan taipunut oman woiton tähden rasittamaan hewostansa liian kowalla päiwätyöllä.

Sunnuntaisina emäntä ja hän, rinnatusten ja iloisesti jutellen mielellään käwelivät tuon kolme neljänneksen penikulmaa kirkkoon, että Ruuna saisi nauttia sapattilepoansa.

Eikä tullut koskaan kysymykseenkään, että Back, vaikka hän kyllä oli marffojen tarpeessa, olisi antanut hevostansa kaiten mailman "Pekolle ja Paawolle" laahattavaksi öisin ja muuhun moiseen, ainoastaan ansaitakseen muutaman pennin. Ei; jiksi hän oli liian arka omalle edulleen ja, lisätkäämme se, liian hento rakastettua työkumppanianja kohtaan. Se oli tämän hänen rakkautensa tähden jaloa työeluffaansa kohtaan, kuin Back'ista kyllässä sanottiin: "se itkee hevostansa". Sillä semmoinen kohtelu, jonka Back'in hewonen sai, oli valitettava kyllä! outo asia niillä seuduin, jossa Back asui. Siitä raikas lufiamme huomannee, että hänen kotipaikkansa ei ollut Savon maassa eikä Karjalassa, jotta maakunnat vanhastaan ovat tunnetut hyvästä hewoshoidostansa, ja sen vuoksi siellä parhaita hewoja löytyhkin.

Back'in kotipaikalla on hewosen rääkkäys otettu liikamaisesti maan tawaksi, sen sanomme inholla ja mielikarwaudella. Siellä on monen hewos-omistajan wiaaksi luettava hewosten jota päiwa äänen ruostuminen, rääkkäminen, ylellinen waiwaus, herjaus, ärjyminen ja räyhästäminen. Ylen kauhistuttavaksi käwisi ja sen tähden onkin wastahakoista kertoa, kuinka sielläpäin noitten eläinrauffojen kanssa (joille on luotu tunteita yhtä hywin kuin niitten kiusaajillekin) menetellään marffinoilla, hewostoreilla ja monessa muussa tilassa, jolloin omistajat ovat upottaneet järkensä ja kaitfi ihmistunteensa wiinapikariin. Nuo umpiökeat ihmiset joilta puuttui järkeä hymmärtämään omaa parastansa ja ihmishyhtä ajattelemaan, kuinka hirweästi he hewosten rääkkäykseillä rikkoivat niitten ja kaitkein Suojaa vastaan, pilkkasivat Back'ia hänen ainoan, rakkaan hewosensa jalosta ja järjellisestä kohtelemisesta ja haukkuiwat häntä itkewän hevostansa. Mutta Back antoi heidän haukkua ja jatkoi Ruunalle uskollista hoitoansa. Suojellaksensa sitä rääkkäyksestä ja liiallisesta rasituksesta, oli hänellä se tapa, että

hän, kun oli vuoronsa mennä holliin lähimmäiseen kaskiwar-
riin, palkkasi lähimmäisiltä naapureilta hevosen ja miehen,
vaikka hän siitä sai maksaa monta markkaa päivästä. Mut-
ta tuon hän kernaasti teki, koska hän oli luonnoltaan hil-
jainen mies, joka ei rohjennut ryhtyä finaamaan järjettömien
matkustajain kanssa, jotka ehtiäksensä hiukan pikemmin en-
simmäiseen kaskiwarriin, julkenevat pilata kyhtimiehen kien-
tiesi kalliinta omaisuutta, eikä hän liioin raskinnut katsella
Ruunaansa matkustajain ruoskan tiusattawana ja ajettawana.
Vaan lukia kyllä huomaa, että tämä Back'in niin kutsuttu
lapsimaisuus hevosen ja suhteen tuotti hänelle vielä enem-
män iwaä hymmärtämättömyistä.

Mutta mies se, joka antaa mailman jaaritella mitä
hyvänää ja huoletonna kaikesta sen armosteluista tekee ja
toimii parahimman taitonsa, wakuutuksensa ja omantuntonsa
mukaan. Semmoinen mies Back oli ja sentähden jokainen
oikeamielinen ihminen piti hänet suuressa arvossa. Ja Su-
mala palkitsee niitä, jotka tottelewat Hänen sanaansa, joska
ei järjettömiä luontokappaleitakaan ole unohdettu, vaan
nekin saawat osansa mailman hallitsijan armeliaasta huolen-
pidosta. Siinä seisoo muun muassa: „**Wanhurskas armah-
taa juhtaan.**“

Samaa mieltä oli Cerik Back, joka hevostansa itki.

Toinen luku.

Hevoshuujari.

Se nimitys, jonka tälle luwulle olemme antaneet, on
omansa Back'in naapurille, Martti Nygrann'ille. Josi kyllä
on, ettei tätä nimeä hänelle yleisemmin annettu, taikka kun-

minfin ei liikiipitäenkään niin yleisesti kuin tuota kunnollista Baad'ia kutsuttiin hewosittiaaksi. Mutta syynä siihen oli se, että kylän talonpojissa löytyi enemmänkin Nygrann'in wertaaisia, jotta heidän nähden olisi hänen käytöksessään ollut mitään niin moitittavaa kuin todellakin oli. Me puolestamme, jotka mielellämme annamme joka asialle oikean nimensä, pidämme itsemme oikeuden mukaan welwoitettuna puhumaan Nygrann'ista sillä nimityksellä, joka hänelle paikka paikoin annettiin.

Muutoin Nygrann oli etewin talonpoika Martinkylässä, mitä talon suuruuteen tuli. Hänen isänsä oli ainaaan ollut arwossa pidetty ja rikas mies, joka ainoalle pojallensa jätti suurimman talon kylässä. Tämä sitte oli talonsa emännäksi tuonut erään talon tyttären eräästä pitäjän hlykylästä, ja niillä rahoilla, jotka hän myötänsä toi, oli pariskunta vielä ostanut toisen talonosan, joka oli alaikäisten periosaa, joten Nygrann omisti koko puolen manttaalaa, ja se pidettiin näillä tienoin suurena omaisuutena. Hän oli myös kaunistanut kotitalonsa suurella kahdenkertaisella asuinrakennuksella, jossa hlykerta oli warustettu erittäin wierashuoneiksi kylän herraswäelle, jotka hywinkein usein Nygrann'in ensimmäisinä naimavuosina kävivät rikkaassa talonpojan talossa wieraisa.

Mutta tähän aikaan, kun lufia tekee Nygrann'in kanssa tuttuuutta, on jo sekä rakennus että itse tilakin rappiolla. Nygrann'in pariskunnalla on jo monta täysikaswanutta lasta, waan heidän muassaan ei ole mitään siunausta perheesen tullut. Mian laita on se, että Martti Nygrann hlypeillessään rikkaudestaan, rupefi kohta naimisensa jälkeen laiminhlymään talonpojan ja isännhyden welwollisuuksia sekä elämään herramaisesti, niinkuin sanotaan. Hän oli "hewoshystävä" hänkin, omaan tapansa, oikein suuressa määrässä. Hän alkoi kaswattamaan hewosia ja niillä "huijaa-

maan". Ei niitä suurempia marffinoita Suomesa, ettei hän niille matkustanut heittämään ja huijaamaan. Maanviljelys jäi palvelusväen käsiin, ja isäntä kului marffinoilta marffinoille, kuljettaen muassaan huonosti ruokituista, huonosti ruokotuita, ja ainoastaan liian paljon ruokituita ja pahasti rääkättyjä hevosia. Sillä lailla kuin hän hevosiansa ruokki ja rääkkäsi, hän ei hevoskaupoistansa voinut saada muuta kuin wahinkoa, mutta se ei häntä saattanut lakkaamaan huijauksestansa, vaan vielä ylltytti häntä purkaamaan pahaa mieltänsä hakkaamalla, lyömällä ja kaikin tavoin rääkkäämällä niitä eläinraukkoja, jotka joutuivat hänen käsiinsä.

Tiettyä se on itsestäänkin, että Nygrann marffinamatkoillansa oli oppinut ahkerasti pikaria kallistamaan, ja ne monet "harjannut", jotka hän yhdesä muitten hevoswaihettajain kansa tyhjensi, tekivät hänet vähässä ajassa koftuullisesta nauttiasta täysi juomariksi. Siihen tuli vielä, että nuo alituiset wahingot, joita hän sai hevoskaupoistansa kärsiä, pahoittivat hänen mieltänsä siihen määrään, että hänellä juopuneena oli hurja wiinapää ja usein hän antoi aiheita riitoihin ja toraan, jotka päättyivät werisillä tappeluilla. Eikä siis isoa aikaa wiipynytkään ennenkun tuo surkuteltawa mies oli saanut monta juopuneen salkkoa, ynnä sakoitettua tappeluksesta ja eläinrääkkäyksestä. Kuinka monta hevosraukkaa hänen rääkätessään oli kaatunut, taikka kumminkin käyneet kelwottomiksi ja saaneet paranemattomia wammoja, tiesi ainoastaan Sumala, joka tyllä lukee eläinparkojen kärsimykset ja niistä kerran on eläinrääkkäjäältä waatiwa tilintekoa.

Surkeata on kertoa, miten Nygrann'in perimä omaisuus oli kutistunut ja perimyksmaat joutuneet rappiotilaan hänen turmiollisesta hevoshuijauksestansa. Ulkoa nähden piti kuitenkin laikki Nygrann'in talossa oleman niinkuin ennenkin,

Palveluspiikoja ja trenfiä pidettiin edelleen hoitamassa noita monta, liiafsikin monta hewosta ja lehmää, joita talouden ensi ajoilta oli totuttu pitämään isossa talossa. Mutta siellä, missä isännän filmä ei ole walwomassa palveluswäkeä, fäh tavallisesti päin mäntyä; sillä noita uskollisia ja tunnollisia palvelioita on tässä mailmassa yhtä harvassa kuin hywää ja jumalata pelläwää isäntäwäkeä. Kun isäntä harwoin tuli talliin kiiroomatta ja ärjymättä ja harwoin wiljeli hewosta, pakoittamatta sitä ruoskalla yli voimainja, ei ollut odottamistakaan, että palveliat toisin kohtelisivat eläinparvoja, joitten menestys niin suuresti riippuu siitä hywyhdestä ja ystävällisyhdestä, jolla hoitajat niitä kohtelewat.

Nygrann'in monet hewokset olivat tätä nythä yhtä monta laihdunutta, huonoruokkoista, pelsurimaista ja nuloa „hewosluuskaa“, surullinen asia sanoakin, sillä jos joku hywä hewonen joskus poikkeemalla joutui hänen haltuuna, ei kauankaan wiipynyt, ennenkun se pilaantui siitä epähoidosta ja räikkähksestä, joka Nygrann'in tallissa oli kaikkein hewosten jokapäiwäinen leipä.

Sama kuin isännän hewosten, oli myöskin emännän lehmien laita. Nygrann'in emäntä oli lapsena ollut wanhempainja hemmoteltu, ja ollen rikkaan talontytär saanut sen harhaluulon, ett'ei hänen tarwinnut pystyä minikäänlaisiin täysitotitisiin askareisiin. Mitään ilkeä waimo hän ei ollut, ja sydämeästään hän suri miehensä säännötöntä elämää; mutta hän oli ajattelematon ja huoleton, ja hänellä ei ollut „tointa“, niinkuin ihmiset sanoivat; hän oli, niinkuin sanotaan „laakottelia“ ja „lääppä“. Hän kyllä koetti katsoa piikojensa perään, mutta mitäpä siinä kohden woikaan emäntä, joka ei itse mitään ymmärrä? Mina siitä saakka kuin hän peljästyksellä huomasi, kuinka talouden asiat meniwät myötäluisua, kuinka peltoja harwoin kynnettiin, kylvettiin tai lei-

fattiin oikealla ajalla, kuinka niitit pehdyivät, kuinka rehutarat kävivät riittämättömiksi j. n. e., hän kyllä koetti emännän silmällä palkita isännän silmän, mutta hän ei päässyt pitkälle hyvällä tahdollaan, kun hän taipoi kyyhjä ja tottumusta.

Sentähden nekin talouden haarat, jotka lähinnä hänelle kuuluivat, olivat huonolla kannalla. Nawetto kyllä vielä oli täynnä lehmiä ja nuoria, mutta edelliset lypsivät huonosti, kärsivät mitä vaarallista kipua milloinkin, ja jälkimmäisistä ei koskaan tullut hyviä lypsylehmiä. Sa kuitenkin koki hän pitää murhetta siitä, että lehmät saivat sekä heiniä että apetta, sekä potaatia, että — tranffia. Mutta kun tämä laikki toimitettiin palkatulla wäellä, oli asian laita yhtäläinen sekä ennen että jälkeen emännän herättyä suruttomasta huolimattomuudestaan: iso karja ja hiukan karjan-antimia, monta lehmää, mutta vähän maittoa tiulusja, ja sekin vähä oli halpaa ja hlen määrin wedensekaista. Woita ei paljon kinnuttu tuossa suuressa talossa, ja kun woita sieltä joskus wiettiin kaupungin torille, inttaisivat ostajat ison aikaa, ennenkun he, pakoitettuna hätätarpeesta, halusivat ryhtyä kaupan tekoon, kun tamara näytti niin maistumattomalta, oli ruokotonta ja niin huonosti waiwattua kuin suinkin. Mutta hywä lufia, tuskin löytyykään mitään elukkaa, joka niin suuressa määrässä kysyy taseista, hywää ja huolellista hoitoa kuin juuri lehmä. Nuo karjapihan sarmelliset "daamit" owat erinomaisen närkit ja oikulliset, ja se joka tahtoo niitä hywin antawiksi, saa luvon pitää niitä hywässä ruokossa ja siivosti niitä kohdella. Wähempään ne eiwät tihdy ja siinä ne tekewät oikein. Se tosin on omistajan oma ehto pitää niitä huolimattomasti ja tehdä niitten elämä raskaaksi ja waiwalloiseksi puuttuwalla hoidolla, ruokottomuudella, riittämättömällä ja huonalla ruolla, pahalla ja kowalla

kohtelulla ja monella muulla räähkäyksellä. Mutta se, joka ei paremmin tunne omaa hhöthänsä, vaan jillo tawoin laiminlyö ihmismelwollisuutensa eläimiänsä kohtaan, syhyttää myös itseänsä, jos se hywä tulonlähde ehtyy, jonka hywin hoidettu karjatalous woi antaa ja hän sen siaan saa karjastansa laskea rahatappion toijensa perään.

Noin Nygrann'illa käwi, ja niin kaikkialla käy, jossa waan kotieläimiä huonosti pidetään ja pahasti kohdellaan sekä maitotalous on puhtautta waila. Se on talouden tuhlausta ja sinänsä se pyhyh; häpeää ja krousta se tuottaa lisäksi. Se on yhtä surettawaa kuin tottakin. Ja siihen nyt jätämme hewoshuujarin, alkaaksemme uutta lukua.

Kolmas luku.

Rahden talonemännän keskustelua.

Nyt aikoomme pyytää lukiaamme astumaan eräänä aamuna Bad'in puhtaasen ja waloisaan tupan, jossa taapamme iloisan emännän parailaa siilaamassa äsköin lypsettyä maitoa läkfiastioihin, jotka hän ali jaanut läänin maanwiljelysseuralta palkinnoksi hywästä karjanhoidosta. Sillä waikka hänen karjansa oli wähäinen, hoiti hän maitotalouttansa Schwarz'in hywäksi tunnettuun tapaan. Hänen wieresjensä istuu wanhanpuolinen waimoihminen, jonka kaswoille murhe jo näkyy tehneen monta ryppyä. Se on Nygrann'iin emäntä, joka tänä aamuna oli harwoin nähden tullut naapuritaloon tervehtimään. Kumpikin emäntä oli eri ikää, ja sitä paitfi oli Nygrann'in emäntä hywinä päiwinänsä kyllä liiakfi halweljinut köyhää naapuriansa.

Nyt oli molempien varallisuuden ehdot jotenkin mukautuneet, mutta minikäänlaista likeisempää kanssakäymistä sitä ei syntynyt. Kuullessaanme nyt heidän keskusteluansa.

"Onhan teillä erinomaisen voimallista maitoa tuolla pytyshänne, hyvä Mari", sanoo Nygrann'in emäntä, "ja sitte noin paljon; minä en käsitä, kuinka Te neljästä lehmästänne saatte enemmän kuin minä koko tujinasta. Sitä minä en saa päähäni".

"Minun kokemuksestani se käy hoidosta", vastasi Back'in emäntä. "Olen monesti kuullut ihmisten valittavan, ettei lehmät menesty, ja silloin arwellaan jonkun noituneen lehmät, taikka päässeen karjain silmin kurtistelemaan karjaa. Mutta minä en, suoraan sanoen, semmoista lorua ollenkaan usko".

"Sitä Mari ei saa sanoa", tatkasi toinen innoikkaasti. "Kun useampi meidän lehmistämme oli köhässä ja öisin vapisiwat ja hikoiliwat, lähetin hakemaan erästä takamaan noita=affaa ja hän sanoi minulle suoraan, että se oli "pamentatautia", ja kahwistakin hän näki sen, että joku meidän vanha wihemies oli "noitunut" elukkaamme. Sentähden hän niille luki "kipusanojakin".

"Möh siitähän ne warmaanakin paraniwat"? kysyi Mari Back pikkallisella äänellä.

"Wielä ei lukeminen ole onnistanut, mutta hän lupasi tulla toistamiseen, sitte kun hän oli nouffinut muutamia lääkeyrttiä kolmena tuorstai=iltana perätysten", kuului wastaus.

"Alkääät naapurin emäntä kulta uskoto semmoista joutawaa, waan katsokaat että eläinraukat saawat paremman hoidon, niin kyllä pahat puhditkin katoowat".

"Minä luulisin", vastasi toinen närkästyneenä, "että meidän lehmämme saawat tarpeeksensa sekä ruokaa että juomaa. Totta kyllä on, että rehu on kewätpuolella alkanut

hiukan wähetä, mutta nälkää ne eivät ole nähneet ja tranffia olemme joka päivä niille tuottaneet kaupungin polttimosta".

"Jos ette panisi pahaksenne, hyvä naapurin emäntä, niin minä tahdon teille sanoa tässä afiasa ajatukseni lehmien menestymisestä. Minä sen teen mielelläni, jos minun pieni kokemukseni olisi teille, joka olette vanhempi, jollikin hyödyksi. Ja sitä paitsi minä katjon sen welwollisuudekseni; sillä minun mielestäni on se anteesi antamatontakin, jos ei joka tilassa wastusta eläin parhain huonoa hoitoa. Ette-hän pane pahaksenne, wai kuinka?"

"Puhukaatte waan, Mari!" wastasi vanhempi emäntä nyhkyten olkapäitään. „En juuri luulisi minulla olewan mitään oppimista nuoremalta, kuinka karja on hoidettava, mutta olen kaiteti minäkin, kuin muut wiheliäiset syntiset moneessa kohden erehtynyt. Niin lauan oppia kuin ikäänkin".

"Minä pidän siis welwollisuutenani ensiksi mainita, että pelkään teidän talossanne meneteltävän samoin kuin näillä seuduin on tawallista, ettei ollenkaan oteta lukuun, kuinka monta elukkaa voidaan elättää niillä ruokawaroilla kuin tiedossa on. Moni pitää useasti enemmän elukoita talwen yli kuin rehut sietävät. Siten eläinraukat saawat nähä nälkää ja kärsiä paljon, ja seuraus tänkaltaisesta eläinrääkkäyksestä näkyy siinä tyhjyydessä, joka pian ilmestyy kiulussa ja maitopytyssä. Me teemme eläimille wäärin, kun emme anna niille tarpeeksi ruokaa, ja samassa teemme tyhmästi itseämme kohtaan. Semmoinen on minun ajatukseni".

"Mutta tiedänhän minä, kuinka monta lehmää minulle on talwen yli tarpeen sekä maitoa että teurastusta warten", keskeytti Nygrann'in emäntä innokkaasti. "Jos minulla ei koko talwen yli ole tarpeeksi niittyheinää, olkia ja potaatia, ei meidän lehmämme sentään nälkää näe, kun saawat sara- ja suoheinää, kanerwia, lehtiä ja muita rawintoaineita, joita tawallisesti rehun puutteessa annetaan".

"Mutta sehän on erehdys, jota maidon-tulo todeksi näyttää. Kuinka saattaa mitään maitoa herua huonosti ruokitusta, laih tuneesta lehmästä, joka kuukausia on ollut pakotettu syömään voimatonta ruokaa? Se on luotu syömään ruohoa, joka nousee maasta, vaan ei herosen lantaa, niinkuin tapana lienee Savon maakunnassa lehmille syöttää, eikä kuitia oksia taikka lehtiä, ei muutoin kuin suurimmasa hätätilassa. Ei, emäntä kulta! 6, 8, 10, ja 15 lehmää, sillä tavoin elätettyinä talven yli, antavat tuskin niin paljon maitoa kuin yksi ainoa hyvin ruokittu lehmä. Wähentäkää lehmienne luku puolta, waikkapa kaksi kolmatta osaa vähemmäksi, mutta antakaat niille koko talvena heiniä ja apetta, antakaat niille runsaasti, hyvän täysinäisen mitan, ja ne antavat maitoa samassa määrässä. Mutta jos ne saavat kärkeä nälkää, janoa ja nauttia luonnotonta ruokaa, ne semmoisen räikkäyksen kostavat ehtymisellä, kivulla ja kurjuudella. Tuo liian monen lehmän pitäminen on waihalloista ja waarallista taitauskoa". —

"Mutta", wäitti Riitta Nygrann, "jos vähentäisimme lehmien lukua, eihän meillä koskaan olisi mitään teurastaa kotitarpeeksi tai myytäväksi, jos niinkin olisi, että maitoa sillä tavoin tulisi runsaammin hyvin hoidetuista lehmistä".

"Woi olla niin", myönsi Mari Back, "mutta kuinka suuren arvon luulette olevan huonosti ruokitun lehmän lihalla ja pienellä nahalla? Minä olen warmaa siitä, että, jos tarkoin laslette, semmoinen huono teuraslehmä ei milään muotoa maksa saatua ruokaansa eikä sitä waimaa, jota olette siitä nähneet. Kokemuksen kautta todistettu asia on, että kaksi lehmää, jotka saavat syödä yhtä paljon heiniä kuin kolme tai neljä samanrotuista, lyysäwät paljon enemmän kuin enempi luku. Wähentäkää lehmänne luku puoleksi, mutta antakaat niitten syödä kahja vertaa enemmän

heiniä ja olfia, niin teillä pitää pitkin vuotta oleman paljon enemmän maitoa, kuin teillä nyt on. Kun teillä niin muodoin olisi hyvää maitoa ja runsaasti, vähän kaipaisitte lihaa, taikka saisitte karjantuotteistanne maidossa ja woissa ostaa lihatarpeen ne muilta“.

„Mutta jos syynä meidän maitomme vähyyteen on riittämätön ja sopimaton ravinto lehmii ruokitusessa sijalla, niin pitäisihän meidän lehmämme suvella heruman yhtä hyvin kuin teidänkin, koska meillä on yhtä hyvä ja laaja karjalaidun, kuin teidän lehmillä. Enhän minä siinä kohden voi erehtyä“.

„Siinäkään ei teillä, emäntä hyvä, ole ihan oikein. Ensin on huomattava, että olette pakotettu pitämään lehmänne laudemmin syksyllä käymässä ja laskemaan ne kewäällä ulos aikaisemmin kuin me, joilla on tarpeeksi rehua pienelle karjallemme. Mutta kylmät tuulet kewäällä, kylmyys ja syysateet ovat elukoille kowin haitalliset, samoin kuin se on tunnotonta ajaa eläinparvoja käymään semmoisena vuoden aikana, jolloin niillä ei ole melkein mitään syötävänä. Ja toiseksi ei semmoinen eläin, joka on lahtunut niin, että se tuskin jaksaa kävellä, voi herua yhtä paljon kuin hyvin ruokittu, vaikka se on päässyt lihawalle laitumelle. Eläimen on luonnon wiisain lain mukaan, ensiksi parantaminen kiihtunutta ruumistansa nauttimallansa rualla, ennenkun se alkaa maitoansa kurtuttaa ja lihoa. Wasta sitte kun eläin on jälleen päässyt täysiin voimiinsa, se voi antaa hyvää ja voimallista maitoa runsain määrin. Talwella ja kewäällä huonosti ruokittu eläin saattaa wasta heinä- ja elokuussa ruweta antamaan maitoa jotenkin hyvin. Niin muodoin olisi lehmän määrä kahdesja tai kolmesja kuukaudessa paljita koko vuoden ruokansa ja hoitonsa, joka on mahdotonta. Niin huonolle talouden kannalle asettu hlen monen lehmän huono ruokinta. Mutta, suoraan sanoen, minä en jurtut-

tele niin paljon omistajan harhalaskua ja pettäneitä toiveita, kuin minua surettaa se räähkäys, jota semmoiset elukat saavat kärsiä. Se on häpeäksi fristityille ihmisille".

Mari Back, tuo muutoin laupias ihminen, oli kiivasunut niin, että hän kohta katui ruinnuttaan ja lisäsi, ikäänkuin anoen anteeksi: „Mutta minä olen wakuutettu siitä, että teidän lehmänne, naapuri hyvä, ei suinkaan saa kowaa ruanpuitetta kärsiä".

„Niin minäkin toivoisin", vastasi Nygrann'in emäntä, jotenkin kirpeällä äänellä, „warsinakin kun ostanne monta heinäkrinniä vuodessa, vaikka se ei sittekään tahdo yhtä pitää".

„Sitte minä pelkään", jatkoi Mari Back, „ettei teidän karjapiikanne anna lehmille ruokaa oikeaan aikaan. Jos koetteeksi menisitte navettoon niinä aikoina, jolloin lehmien pitäisi saada tavallisen rehunsa, saisitte niitten koko olennosta nähdä owatko ne aikanaan saaneet osansa. Ne kyllä selvästi osottawat lewottomuuttansa, jos piika siinä asiassa on huolimaton ja säännötön. Näikä kyllä niittenkin sisälmyksiä kalwaa yhtä ankarasti kuin ihmistä, ja ellei lehmät saa ruokaansa oikealla ajalla, se kohta näkyy maidon wähenimisestä. Lehmät, niinkuin muutkin märehtiiväiset eläimet, tahtowat mielellään ruokaansa harvemmin, mutta isommassa määrässä, saadaksensa sitte huoata ja ruokaansa sulattaa. Ensin pitää tutkiman eläinten luontoa ja sitte sowingittaman niitten kohtelua sen mukaan, jos muutoin tahtoo karjastansa hyötyä eikä koota itselleen ankaraa edeswastusta sen huolimattomasta hoidosta".

Wanhempi emäntä sanoi hämillänsä: Minä todella pelkään, että minuu piikani eiwät aina pidä oikeata järjestystä, antaessaan lehmille ruokaa aikansa, eikä juomankaan laita liene niin säännöllinen".

„Siinä tapauksessa teidän tulee katsoa perään, että muutos tapahtuu, samoin kuin sekin asia on tärkeä huomioon ottaa, ettei elukkojen käy ikäväksi puhtauden ja tarpeellisen ruokon puutteesta, ja teidän iso navettonne tahtoon minusta pitäen olla liian pimeä ja ikävä. Lehmii pitää ahkerasti suittaman, harjattaman ja puhtaina pidettämän, että ottaisivat hyvin viihtyäkseen. Myöskin täytyy sen, joka elukoita hoitaa, tarkasti pitämän niistä waurin, sillä kotieläimet ovat monen taudin alaisia, joita aikaan on järjen mukaisesti parannettava. Jos ei itse tarpeellisesti tunne elukan tautia taikka ei ole tarkaa tietoa asiassa, täytyy aikansa turwata toisen kokemukseen ja parasta on hakea eläinlääkäri. Ripeitä lehmiiän ei saa uskoa huusarien ja noitaämmäin käsiin, sillä ne usein saattavat eläinparoilte suurempia tuskia uskotelluilla lääkkeillänsä kuin tauti itse tuottaa. Kirjakaupoissa löytyy hyviä kirjasia, joissa puhutaan eläinten hoidosta sekä terweinä että taudillisina, ja minulla on niitten neuvoista ollut paljon apua hädässä; mutta noitaämmät eivät koskaan ole astuneet navettoni kynnyksen yli eivätkä tule sitä tekemään. Jos minusta on mahdotonta saada lääkärin apua, taikka jos näen, että ne lääkkeet, joita lääkärintirjan mukaan hätätilassa lähtän, eivät muutosta waiwuta eikä pahaa paranna, niin mielukkaammin teen piinasta lopun ja teurastan elukan kuin uskon sen turmeltawaksi hymmärtämättömien huusarien luulotellulle taidolle, joka enintään on pelkkää eläinrääkkyästä, ja hyvin käydessä waiwuttaa samaa kuin ”walkoinen laastari”.

”Kaiffi, mitä nyt olette sanoneet, Mari hywä”, arweli Riitta Mygrann, ”saattaa kyllä olla perustettu hywiin syihin, waiikkei tahtoisikaan kaksin puolin sitä hywäksyä Minun tosin täytyy myöntää, etten itse ole tawaksi ottanut tarkastaa karjanhoitoa niin tyhstin, waan kenties liian

paljon luottanut piikoihini. Tähän aikaan on, herra näköön, kowin vaikeaa saada luotettavaa väkeä. Mutta minä en tahtoisu uskoa, että meidän lehmiiä sittenkään on niin perin huonosti hoidettu, mitä tulee sekä ruan riittäväisyhyteen, että sen antiin määrääksinä ja laatuun. Minulla oli tässä yhtenä vuonna yksi oikein täsmälleen luotettava karjapiika, joka piti lehmäin puolta niin, että hän alituisesti torui niille heiniä ja apetta, jotta emme koskaan yhteen vuoteen ole ostaneet niin paljon heiniä, kuin silloin. Mutta siitä lehmät eivät sen paremmin hypsäneet, ja kun hänellä sitä paitsi oli niin onnettomasti tuima luonto, että hän aina puheessaan sätitti ja torui, täytyi minun antaa hänet mennä palffawuoden lopussa".

"Kentiesi oli hän yhtä rajumainen lehmien parissa?"
kyysi Mari Back.

"Oli kuin olisin. Kun minä joskus menin navettoon katsomaan, hänen siellä ollessa, kuulin hänen ärjyvän ja kiroowan lehmiiä ja hosuwan niitä warmuilla, että oikein iletti sitä kuulella. Ja kun hänen joskus täytyi mennä hakemaan niitä laitumelta, tuli hän kotiin ajaen niitä täyttä laukkaa, että eläin raufat oikein hengistyiwät ja wapiwiwat".

Siinähän selitys onkin, hywä naapurinemäntä, minäkätähden karjataloutenne niin huonosti menestyi hänen katseantonsa ja hoitonsa alla, waikka hän runsaasti lehmille antoikin ruokaa ja juomaa oikealla ajalla. Lehmät owat sangen arkaluontoisia ja närkkiä eläimiä. Monesti ei minulla ole niille niin paljon antamista, kuin tahtoisin, mutta se on warmaa, että ne huomaawat minun hywäntahtoisuuteni ja haluni kohdella niitä hywin, kun minä aina puhutelen, taputtelen ja silittelen niitä. Minä olen sitä uskoa, että luotokappaleetkin hymmärtäwät antaa armon ystäväisille sanoille ja ystäväiselle kohtelulle, ja että se koskee niihin hywin. Ja minun lehmäni owatkin minuun niin

mielthyneet, että ne tullessani nautettoon ikäänkuin iloista hypähtävät. Kun minä päästän ne kytkeistä ja wien ne ulos, seuraa ne minua kuin koirat, mihin waan menen edellä. Paljon pettähisin, ellei semmoinen ystävällinen menettely antaisi puhdasta tuloa runsaammasa maitomäärässä. Paljon olisi myös sanomista wälikkojen kaswattamisesta, jossa ylimalkaan maalla menetellään siten, että ne liian vähän saawat juoda maitoa ja liian aikasin pannaan syömään ruohoja ja heiniä, jonka tähden niistä ei koskaan voi tulla hyviä lypsylehmiä. Mutta minä olen jo liian pitkän jutellut pienestä kokemuksestani karjanhoidossa".

„Kiitoksia, Mari hyvä, hyivistä neuvoistanne“, sanoi Riitta Nygrann jotenkin epätoivoisella äänellä, sillä moni häpee oppia toisilta, mitä itsestään pitäisi tietämän, waikka semmoinen häpy on walehäpyä, olletikin kun ei milloinkaan ole myöhäistä koettaa parantaa laiminlyötyjä welwollisuuksia. „Kuka ei pitäisi arwossa saada kuulla sen kokemuksia, joka on niin kiitetty karjantuotteistansa kuin te. Pitäähän prowastikin aina ylöskannoissa kiitospuheita teidän woistanne ja juustostanne ja olettehan saaneet palkinnonkin maitotaloudestamme. Tunnettu asia sekin on, kuinka kaupungin frouwat kilpailewat saada teidän maitoanne, josta saa niin paljon taaletta. Kun kaupunkilaisia tulee Martinkylään wiihiä syömään, ne aina ensin poikkeewat Back'in emännälle. Ja nyt kiitos kaunis walaisewista tiedoistanne. Minun täytyy nyt mennä kotiin“.

„Ei mitään kiittämistä, emäntä hyvä! Mutta koska nyt olen saanut niin harwinaisen wieraan, en laske teitä ilman juomatta kupin kahweeta. Sen juomme tuolla ulkona yrttitarhasamme, ja minä käyn katsomaan eikö mieheni jo ole tullut kotiin metsästä suurukselle, niin hänkin saa kupin kuumaa“.

Waiffa Nygrann'in Riitta kirsaili, mentiin kuin mentiin kahvipannulla yrttitarhaan, johon mekin teemme emännille seuraa, mutta vasta uudessa luuvessa, koska tämä on tullut niin pitkäksi.

Bac'in pienessä yrttitarhassa, joka miespihasta oli erotettu siistillä, viheriäiseksi maalatulla säleaidalla, isännän omaa työtä ja hänen maalaamaansa, oli warjosa lehtimaja, jossa nyt tapaamme molemmat emännät sukankutimillaan ynnä Bac'in, weistellen jotakin huonokaluja, pohjalaitsten tapaan, jotka harvoin nähdään joutilaina istuvan. Kahveeta juodessaan he juttelevat yhtä ja toista, joka ainoastaan saattaa hauskuttaa niitä, jotka lähemmin tuntevat Martinkylän oloja. Mutta miten olikaan, ruvettiin keskustelemaan erästä aineesta, josta voi odottaa jollaisen kuulian osanottoa.

„Minä oikein kadehdin teitä, hyvät naapurit“, sanoi Nygrann'in emäntä, katsellen ympärillensä pienessä yrttitarhassa. „Teillä vasta on laillisia hyviä onni! Kuinka vihanneet ja madoista vapaat teidän karviaispöytäsaannne ovat, kun meidän sitä vastoin ovat madon syömiä ja kiiwunaita. Kaikki täällä niin rehottaa. Teidän papunne näyttävät lupaavan hyvää satoa. Me taas olemme tyllänään lakanneet papuja istuttamasta, kun joukko raistalintuja söivät kaikki, mitä piti korjattaman. Meidän pojat ovat kyllä ahkerasti kokeneet hävittää noita wahingollisia pikkulintuja, mutta niistä pahuksista ei koskaan loppua saa“.

Keljäs luku.

Yrttitarhassa.

„Siinä hywin taittamattomasti teette“, keskeytti Bac

innokkaasti. Pikkulintujahan juuri pitäisi suojeltaman ja hoidettaman, jotta ne vielä enemmän lisääntyisivät".

"Teillä, hyvä naapuri, on joka asiassa oma kummallinen pääanne", arweli Nygrannin Riitta, "onhan se laissa säädetty, mitkä linnut ovat määrättyinä vuoden aikoina suojeltawat, mutta ei kukaan ole kuullut semmoisien pikkulintujen rauhoittamisesta, joita äsköin mainitsin. Jos niistä mitään hyötyä olisi, kyllä nekin, jotka noita monta lasta saatiwat vapaan tahdon wahingoksi, olisivat, tiemmä, ketsineet niitäkin rauhoitetuiksi julistaa".

"Niin pitäisi ollakin, mutta meillä ei vielä ole päästy niin pitkälle. Minulla kuitenkin on se warma toivo, että me finäkin kohden pian saamme tarpeellisen lain".

"Olisiipa hauskaa kuulla, mitä se hyödyttäisi", wirsahti Riitta Nygrann nauraen täyttä kurkkua.

"Minä koetan lyhyesti selwittää asian", sanoi Bač, "mutta älkää käykö lewottomaksi, jos selitykseni wenhy pitkäksi".

"Se joka waan", alkoi Cerif Bač, "liemmin tarkastaa lintujen elämää ja tointa, huomaa niistä olewan ihmisille suuren hyödyn. Oppineet miehet, jotka luontoa tutkivat, ovat huomanneet täällä pohjoismaisissa oleskelewan joko pöyhästä tai lyhyemmän aikaa niinkuin matkas- eli muutto- lintuina kolmattasataa lintulajia. Niistä lukuisin luokka on hyönteisten surma. Kaikista maassamme eläwistä linnuista hakee ainoastaan kahdestoista osa rawintonsa kasveista; kaikki muut saawat sen joko yksinomaisesti tai isomaksi osaksi eläintunnasta. Kun sitte tutkii, minkälaista se rawinto on, saadaan se käsitys, että näitten lintujen suojan antama wirka on suojella kasvien eloa ja warjella meille ihmisille tärkeänarwoista kaswintaa. Ellei pikkulintuja olisi, niin hyönteiset ja muut lufemattomat niwel-eläwät — — —

Tässä keskehti Riitta Nygrann puhujaa näillä sanoilla: „Mikään pahetsuko, naapuri hyvä, jos koulun käymätön vaimo kuin minä kysyy teiltä, joka olette nitn monta kirjaa lusenut, mitä ne nivel-elävät oikein ovat?”

„Nivel-eläviä ovat hyönteiset, hämähäkit, matokset, kärpäset, kasvat, heinäsiikat ynnä monta muuta siivellistä ja siivetöntä itikkaa, jotka kaswia wahingoittawat. Olettehan pyhästä raamatusta lusenut heinäsiikkojen hävityksestä, jotka itämailla hävittävät kaikkia kasveja. Semmoiset tuhoelävät lisääntyvät sanomattomasti, jotta luulisi tiedot niistä olewan sulaa walhetta ja liioittelemista. Waan niin ei ole. Kaikista hyönteisistä, joita pohjaismailla löytyy kymmenen tuhatta, on noin tuhat laija wahingollisia. Useimmat niistä panewat vuosittaisin sata, monet tuhannenkin munaa, ja heidän sikiönsä kaswaa niin pikaa, että sekun wähän ajan kulussa on wuorossaan walmis munimaan, ja yksi pari semmoisia karttuu äkkiä moneksi tuhanneksi. Hyönteisillä tosin kyllä on lähimmät ja lukuisimmat wihollisensa omassa keskuudessaan, sillä heidän joukossa löytyy monta laija, jotka syöwät tai muulla tavalla hävittävät toisia hyönteisiä. Mutta yksin siinä seikassa ei ole kyllin apua noita lusemattomia tohoeläviä vastaan. Meidän hyödyllisimmät apujoukkomme sodassa niitä vastaan ovat juuri pikkulinnut, mutta walitettawasti on huomattu, että hyönteisiä hävittäwien lintujen luku tähän aikaan yhä enemmän wähenee“.

Wad waifeni tähän, koska hänen waimonsa tarjosi hänelle kupin kahweeta. Hänen juodessaan, Riitta ihmetteli, kuinka jopi sanoa niin, että pikkulintujen luku olisi wähenyt, kun ne päin wastoin hänen mielestänsä joka wuosi tavallisesti ylenmäärinkin werottiwat istutuksia. Hän ei kuitenkaan tätä asiaa epäillyt, koska Wad, joka kaikkia tiesi,

oli niin sanonut; mutta sanoi olevansa utelias saamaan kuulla, mikä syynä oli tuohon lintujen vähenemiseen.

Back pian tyydyttikin hänen tiedon-halunsa siinä kohden.

„Maamme karttuva wiljelys“, sanoi hän, „on ylimalkaan haitallinen taiwasalla eläwälle eläinkunnalle. Lintujen salaiset turwapaikat vähenewät vuosi vuodelta. Noita korkeita, luonnon istuttamia puita, jotka yksinäisinä kasvoivat mäkimäillä ja niityillä, suvaittiin lauan ja ne tarjosivat linnuille tyhysiaa, mutta nyt niitä korjataan pois ja kaadetaan, wiljelykselle sias antamaan; pensaita puhdistetaan pois, soita ja rämeitä kuivataan. Monessa paikoin on warsin järjettömästi menetelty, kun on metsästäkin kaadettu kaikki vanhat puut monella maahan langenneen oksan reijällä, ja jamaassa on monelle wikkelimälle hyönteisten wainoojalle tullut mahdottomaksi pesiä ja lisääntyä. Mutta näihin pikkulintujen vähentymis-syihin, tulee lisäksi muitakin, jotka vielä tehokkaammin owat niitä häwittäneet. Siinä kohden on erittäin huomattawa lintujen pöyhäntä paaloilla ja kurruttomien poikien tapana nauttia ja niitten poikasien tappaa. Sillä tavoin summisissa pyhdytään noita juuri hyödyllisimpiä wahingollisten itikoitten wainoojia, niinkuin tiitilintuja, peipposia ja kaikenlaisia laululintuja. Moni meidän hyödyllisimmistä laululinnuistamme muuttaa syksyllä Itaaliaan, mutta sen maan asujamet, olkoot mitä säätyluokkaa hywänsä, owat mitä raiwoisimpia niitä wainoamaan ja tappamaan sukupunttoon, ainoastaan järjettömäksi huwiksensa. Eihän meidän woimasjamme ole pidättää Itaaliaisia heidän kewytmielisestä surmanhalusta armaita laululintuja kohtaan, niitä, jotka meitä hauskuttawat sulosäwelillään, mutta meidän welwollisuutemme on koettaa heikontaa etelämaalaisten julmuuden seurauksia siten, että täällä uomme rakkaitten lintujen saawan nauttia sitä suurempaa

huolta, jota pahemmin niitä siellä wainotaan. Me saatamme monella tavalla edistää hyödyllisien lintujen lisääntymistä, niiten, jotka wuodet umpeen meillä wiistywät, ja me kyllä osaamme muuttolinnuilekin tarjota paremman turwapaikan ynnä riittäwän suojeluksen heidän suwioiloilansa meidän maassa".

„Minä puolestani“, naurahhti Riitta Nygrann, „suostun siihen asiaan, kun waan te, naapuri hywä, annatte minun tietää, owatko pikkulinnut niin suuren hoidon ansainneet. Siinä minä olen epäilewä Tuomas“.

„Jos waan tahdotte kuulla, naapurin emäntä hywä, minä koetan selittää sen asian muutamilla tiedoilla eräästä kirjasta, jonka nykhyisin olen lutenut ja jossa tästä asiasta puhutaan. Useimmat pikkulinnut eläwät eläimellisistä aineista. Ne nielewät lukemattomia hyönteismunia, toukkia, kärpäsiä, hyttysiä, muurahaisia, etanoita, kasvoja ja hlimalkaan wahingollisia matoja. Ne owat ikäänkuin jaetut eri osiin toimimaan tässä häwitystyössä. Muutamilla on waiikutusalansa mailla ja metsillä, toisilla ruohostossa ja pensastoissa, toisilla taas kallioilla ja wedessä; yksi laji wainoo yhtä, toinen toista tuhoeläintä. Muutamat linnut puhdistawat lehdet ja oksat hyönteisistä, toiset pyhtäwät niitä ilmassa, wielä toiset laiwawat niitä maasta ja toiset taas pistäwät niitä kuoliaaksi parikin reijissä j. n. p. Jokainen lintu tarwitsee jokapäiwäiseksi ruuksensa wähintänsä yhtä monta itikkaa kuin wastaa sen omaa painoa. Sillä tawoin saa suuri joukko itikoita surmansa. Eräs nälkäinen leppälintu korjasi kerran eräässä tuwasssa wähässä ajassa noin 600 karpästä. Päästyset syöwät joka päiwä hyttysiä summittain.

Muutamat isommat linnut auttavat pikkulintuja tuossa iitten meille niin hyödyllisessä häwittämistyössä. Niistä

tahdon ensimmäisenä mainita *käen*; tämä merkillinen lintu elättää itseään semmoisilla karvaisilla toukilla, joita harvat muista linnuista saattavat syödä. Sitä warten on käen watsa ihmeellisesti luotu. Se syö melkein pittin koko päivää syystä että toukissa on paljon wettä ja hiukan rawintoainetta. Jos käki sanotaan syöwän yhden toukan joka wiides minuutti eli päivässä 170 kapp. Jos puolet näistä toukista arvataan naaraiksi, joista jokainen tawallisesti sisältää 500 muna, yksi käki siis yhtenä päivänä estää 42 tuh. 500 wahingollisen toukan jikitymistä poijiksi. Kuinka monta ihmistä tarwittaisiinkaan samaan hyödylliseen työhön yhtenä päivänä!?! Eräs toinen lintulaji kilpailee käen kanssa tässä hyödyllisessä toimituksessa ja ne owat *tikka*t, jotka monella tawalla turwaawat metsiämme säilymistä. Itsekin ne häwitäwät wahingollisia hyönteisiä joukottain, mutta owat sitä paiti pikkulintujen salwomiehiä. Jokainen tikka kowertaa joka wuosi 10 tai 12 läpeä puihin, johon tekoonsa se tawallisesti walitsee ainoastansa pilaantuneita puita. Näissä läwissä löhtää suuri joukko hyönteissyöwiä pikkulintuja walmit pesät iijellensä.

Siitä asiasta on jo päästy seywille, että useimmat lintulajit owat erinomaiseksi hyödyksi maanwiljelykselle, jotta toden mukaan voi sanoa, ettei maanwiljelys olisi mahdollista eikä kaswikunta pysyisi woi-
massa ilman näitä eläimiä. Ne tekewät semmoista tehtäwää, jota ei ihmiskädet miljoonittain woisi niin hywin ja juurta jaksain toimittaa.

Kun Cerif Back tähän lopetti selityksensä, sanoi Riitta Nygrann: „Minun täytyy tunnustaa, että kaikki tämä oli sangen hupaista kuulella. Onpa niillä ollut paljon waiwaa, jotka tuota kaikkea owat tutkineet, ja hywin heillä on mah-
anut olla aika! Mutta hyötyä ihmisille siitä totijesti on

jos vaan se kaikki on totta: Mutta jos Back nyt ei ole aiwan wäsynyt taikka ei jaksai enempää puhua, pitäisi minun wälttämättömästi saada kuulla millä tawoin saattaisimme suojella noita hyödyllisiä lintujamme ja edistää heidän kanttumista ja menestymistä”.

„Mielelläni minä tahtoisin noutaa mieltänne siinä suhteessa”, vastasi Back, „mutta sitä asiaa ei saata lyhyesti esitellä. Yksinkertaisimmin käy se päinsä siten, ettemme ainoastaan ole hyödyllisiä lintuja häiritsemättä, vaan myös teemme heidät tuttaviksemme ja kaikin voimin edistämme heidän lisääntymistä ja heitä suojellemme. — Mutta warakia ja harakoita saa wainota ja hävittää, sillä ne syöwät hyödyllisien pikkulintujen munia ja poikasia”.

Tähän Cerif Back lopetti esitelmänsä. Molempia emäntiä näytti hänen selityksensä hywin huvittawan ja Riitta Nygrann’ikin näytti päättäneensä niitä wastedes noudattaa. Joska vaan kaikki meidän maanwiljeliämme ynnä heidän waimonsa ja lapsensa ja sitä paitsi kaikki ihmiset muistoihiwat, kuinka hywä Sumala on asettanut niin monta apujoukkoa ilmaan, maan pinnalle ja maan sisäänsä maanwiljeliän waraksi edistämään maanwiljelystä, sitä elinkeinoa, joka on tähdellisin kaikista Joska me kotisimme kaikin voimin suojella pieniä ystäwiämme ja liittolaisiamme eläinkunnassa, joitten suuret ansiot Back tässä lyhyesti on esittänyt! Sillä toiwolla tämän luvun lopetamme.

Viides luku.

Kuinka Back tuli eläinystäväksi.

Samana päivänä kuin ison naapurintalon emäntä oli käynyt Mari Back’ia tervehtämässä, tuli Backin tawallinen

kotirauha häirityksi siitä, että yksi perheen nuorimmista pojista, pikku Rустawi, tuli kylästä kotiin itkien ja huutaen. Run äiti kiiruhti tutkimaan syhtä siihen, näki hän pojan toisen silmän umpi ajettuneena ja nenän ynnä suun pahasti wریفenä. Äiti yksi hautoessaan pojan kaswoja, kuinka hän oli saanut nämät näkywäiset merkit tapahtuneesta tappelusta. Sainneesti itkien poika sitte kertoi erään kylän pojista haukfunceen häntä hewositkian penikatji, ja kun hän ei saanut kärsityksi kuulla isäänsä solwattawan, oli hän pohjalaisen syntyperäisellä tuliluonnolla karannut solwajaan päälle, joka oli häntä paljon wanhempi, ja siten tullut näin pahoin pidellyksi. Kertomus tästä rakastetun isän kunniankorwaus-koetteesta oli ensimmäinen asia, jonka hän sai kuulla tullessansa ehtoommalla kotiin työstä. Sitte kun hän oli näyttänyt poikansa erehtyneen siinä että hän oli tuimistunut ja nyrkissille rumennut niin pienestä syhtä, kuin haukfunimestä, olletikin kun isä piti sitä kunnianimenä, lisäsi hän:

„Saadaakseni sinua leppymään tähän haukfunanimeen ja hiukan unhottamaan tipuasi ja firwelystäsi, tahdon sinulle ja lapsesille tänä ehtoonä kertoa, mitä tapausta minun tulee kiittää siitä, että rakastan eläimiä ylimalkaan, niinkuin teen, ja sen perästä aiwon teille eräästä kirjasta lukea syhtä ja toista tuosta meidän jalosta eläimestä, hewosesta, jolle ihminen on niin suuressa welassa laiteesta palveluksesta, kuin se meille tekee“.

Lapset, jotka eiwät tietäneet mitään hauskeempaa kuin kuulella isän heille kertowan syhtä ja toista elämästänsä ja tehdyistä kokemuksistanja, taikka jotain kirjoista, joita hän oli lkenut ja wahwassa muistossa säilytti, kokoontuiwat ilomielin hänen ympärilleen, samassa kun äitikin kudin kädesä istui omaisiensa joukkoon ja antoi tifeän Rустawin nojata särkewää päätään hänen helmaansa.

Isä sitte kertoi seuraawasti:

„Niinkuin luultavasti ennen olette kuulleet kertoneeni, tapahtui minun lapsuudekseni, että tuli katoavuosi toisensa takaa. Meidän kyläsamme, joka on meren rannikolla, halla ei joka vuosi wiljaa wienyt mutta sato oli kuitenkin kelho. Minä muistan vieläkin elävästi erään näistä syyskuista ollessani noin Kustawin iässä. Kerran yhtenä päivänä, kun kävin kylässä, ajoi eräs outo mies kylän kautta. Minä jo kaukaa koko hänen kättöfsestään huomasi hänen pahasti juopuneeksi; hän ruoski armottomasti jo selvästi perin wäsynttä hevostansa. Kun hän ehtimiseen ajoi yhdeltä tien puolelta toiselle, minä, omaksi turwakseni, hyppäsin yli tienojan. Kun hän ajoi ohitseni, näin, että rattaita seurasi koira, joka ontuen ja hengähtäen ulwoi ja koetti hypätä rattaille, mutt'ei onnistunut. Suuri kun koira taas uudisti koetteensa, käänsi ajaja nupilla warustetun piiskansa ja päästäen julman kirouksen siwalsi hän eläinparkaa päähän, että se winkuen kaatui ja jäi maantielle makaamaan. Sitte kun tuo raju ihmispeto oli ajanut tiehensä, minä menin koiran luo, joka ei näyttänyt jaksawan liikkua ja raukewin silmin katsoi minua. Säälistä liikutettuna minä hyväillen silittelin raukkaa; siitä koira liikkutti päätänsä sen werran, että sai nuolluksi kättäni ja samassa sen wetistyneet silmät ikäänkuin rukoilivat apua. Minä sitte juoksin kotiin ja sain isäni tulemaan kanssani kipeän eläimen luo. Hän katsoi parhaaksi kerrassaan tehdä sen tuskista lopun ja aikoi sen vuoski upottaa se. Mutta sääli ja rakkans eläimeen oli niin kumman tavalla tarttunut minuun, että minä itkin ja pyhysin saadakseni ottaa sen mukaani kotiin, koettaakseni hoitaa sitä. Kuinka iloinen minä olin, kun isäni siihen suostui!

Minä en saata teille luetella kaikkia huolia, joita potowalleni jakelin. Tietysti minä en itse ymmärtänyt, miten menettelin, ellei minun hywä äitini, joka usein oli hoitanut

susien ja koirien repimiä lampaita ynnä muita kituvia elu-koita, oliji minua auttanut ja neuwonut. Monta päivää koira tuskin antoi muita elon merkkiä, kuin että se hiljaa inui, mutta aina se tyyntyi ja nuoli kättäni, kun waan istuin sen wiereessä ja pitelin sen kipeätä päätä polwessani. Minulla tuskin oli lepoa maata yöni, saadakseni alati olla koirani kanssa, jolle tein sian omani wiereen.

Wähitellen koira tointuikin, ja pian se taifi syödä ja juoda sekä wapaasti liikkua huoneessa.

Ei ole tarpeen teille wakuuttaa, kuinka uskollinen koira oli minulle! Tunnettuahan se on, kuinka uskollisesti koira seuraa isäntäänsä, waikka hän olisi julmakin sitä kohtaan ja antaaji sille enemmän ruostaa kuin ruokaa. Tämä kiitollinen eläin näytti kaikin tawoin tahtowansa osottaa, että se kyllä tiesi olewansa minulle kiitollisuuden welassa hengestäänsä.

Koira oli suurta ulkomaan rotua. Kun se tuli terveeksi, makasi se mielukkaimmin ulkona öisin ja wartioitsi taloa uskollisesti eikä sallinut yhtäkään wierasta lähestyä, haukkumatta lujasti. Mutta wihainen se ei ollut eikä koskaan purrut ketään, joka waan ei sitä ärsyttänyt taikka muutoin epäluuloisella käytöksellä sitä pahottanut.

Eräänä ehtoonä hämyssä — se tapahtui syyskuussa — saapui taloomme serjäläisperhe, johon kuului sairastunut waimo monella lapsella. Kun juuri olimme panneet riihen lämpimään, jossa oli paras osa peltojemme sen wuotifesta niukasta ruisjadosta, joka seuraavana päivänä oli tapettava, antoi isäni waimolle ja lapsille yösin riihessä, sitte kun olivat sammuttaneet nälkäänsä auliilla aterialla.

Yöllä minä heräsin siihen, että Kranssi — jiksi oli juopunut mies nimittänyt koiraansa — hirmuisesti ulwoen hyppäsi päin luhdin owea, jossa makasin yhdessä kahden lapsen kanssa. Peljästyksissäni syöksin ulos katsomaan mitä se oli, waikka minä olin niin peloissani, että tuskin

uskolfin awata owen. Luhti oli silloin lauempana nyhysestä tuparakennuksesta, joka on rakennettu sittemmin. Miinpiän kuin Kranssi minun näki, hypähti se ensin minua kohden osottaen kaiken ilonsa ja rupesti sitte juoksemaan riistä päin. Minä seurasin häntä, mutta tultuani riiehelle en hawainnut mitään, joka olisi selittänyt minulle syyn, minkätähden Kranssi, tuskisjansa ja innoikkaasti nousi seisoaalseen riiehen owea päin ulwoen. Minä juoksin sitte tupaan, herättin wanhempani, ja he seurasivat minua ynnä Kranssia, joka yhä edelleen menetteli kuin jokin lewottommuudesta wimmastunut. Kun isäni awasi riiehen owen, löi jakea sawu wastaamme. Nyt oli asia selwä. Hienolla haistillaan oli Kranssi tuntenut läryn, ja tuo uskollinen koira oli sentähden ensiksi tahtonut antaa minulle, herrallensa, tieto waarasta. Minun isäni oli saapunut hywään aikaan pelastaaksensa köyhää perhettä tukehtumasta kuoliaaksi ynnä kallista riiehtänsä, jossa oli meidän koko talwen wiljawaramme, sekä tappamatonta että tapettua. Walkea oli jo tarttunut seinään, ja jos se olisi päässyt olkiin, jotka eiwät olleet kaukana uunista, ei olisi woitu pelastaa ihmisiä eikä wiljaa. Wanhempani ja koko huoneen wäen ponnistuksilla onnistui sammuttaa walkea, kun riihi on lifellä rantaa, että wettä huoleasti saatiin. Köyhä waimoriepu oli isäni tietämättä pannut riiehen-uumin toisen kerran lämpimään ja sitte wäsyneenä mennyt lewolle; sillä tavalla oli walkeanwaara päässyt wallalleen uunista, kun ei sitä kukaan kaitseenut.

Täten palkitsi Kranssi, waiistonja ja kiitollisen uskollisuutensa johdattamana, sen hoidon, jonka minä olin hänelle antanut. Sumala warmaanikin tahtoi meille näin näyttää, kuinka ylenpalttisesti hän tahtoo kosta kaiken hywyhden, joka osotetaan eläimille, jotka owat niin kalliita esineitä hänen kaitselmuksellensa, että, niinkuin raamattu sanoo, ei edes warpunenkaan lankee maahan ilman Sumalaa salli-

musta. Ennen minä en suinkaan ollut tyhjä eläimiä kohtaan, vaan en pitänyt niistä suurta väliäkään enkä ollut koskaan tullut ajatelleeksi, kuinka uskollisia palvelioita Jumalan antamat kotieläimet meille etupäässä ovat. Ranssin kautta minä nyt olin oppinut rakastamaan eläimiä ylimalkaan, ja minä olen sitä uskoa, että tämä rakkaus on tuottanut minulle enemmän hyvää, kuin edes woin käsittää ja arwossa pitää. Sillä rakkaus, sehän on korkein ja paras lahja, ja kun se waan asuu meidän sydämissämme ja me sitä woimme mukaan osotamme luontokappaleille tässä maailmassa, meitä ei mailman synti ja turmelus woi suurta wahingoittaa. Sentähden mielelläni kannan „hewosittian“ nimeä, kun tiedän siksi kutsuttawan niitä, jotka pitävät hewosta sen arwoisena, että se on kaikin tavoin isäntänsä säälistävä, hoidettava ja hywin kohdeltawa, tuhanzien arwaamattomien palveluksiansa tähden“.

Isän kertomus, niin yksinkertainen kuin se olikin, oli niin wetänyt pikku Rustawin huomion puoleensa, että hän tuskin enää tunsiakaan päätänsä särkewän. Nyt hän kiiruhti kysymään: „Minkä lopun uskollinen Ranssi sai?“

Isä vastasi: „Se kuoli kylästyneenä wuosiinsa ja uskollisiin waiwoihinsa, kymmenen wuotta sen jälkeen kuin oli taloomme tullut. Wiimeisimpinä wuosina se tuskin enää jaksoi jättää pienen koppinsa, jonka sille olin rakentanut ja jossa sen oli niin mukawa olla kuin koiran toiwoa sopii. Mutta kun sillä oli riittävän tarpeeksi ruokaa, juomaa ja näki ystävällistä kohtelua, se aina oli hilpeä ja hywillään. Monta kertaa oli puhe pelastaa sitä elämästä, joka nähtävästi viime aikoina oli sille rasitukseksi, mutta minä puhuin sen puolesta, ja eräänä sunnipaivänä, kun tulsin sen popille, makasi se siellä kuolleena, pää nojattuna tröijhylleni, jonka ehtoolla olin päättäni riisunut päänalukseksi wäshneelle. Muistona siltä minulla vielä on koiranharwalaffini“.

Tämän kertomuksen perästä lapset muistuttivat hänen luvanneen lukea heille jotain hewosesta. Mutta kun ehtoo jo oli pitkälle joutunut, ei hän tällä erää taitanut noutaa heidän pyyntönsä, vaan lukeminen jätettiin ensi sunnuntai-ehdooksi. Siitä tulemme kertomaan seuraavassa luvussa.

Knudes luku.

Yhtä ja toista hewosesta.

Näytti siltä kuin Bac'in lupaus lapsillensa seuraavana sunnuntaina lukea jotain hewosesta ei toteutuisi. Lauantaina sai hän, joka nyt sattui olemaan kylän oltermanni eli wanhin, pitäjän nimismieheltä kirjotuksen kutsua kylän miehet kokoon antamaan muutamia tietoja. Bac kii-ruhti sentähden lähettämään arpakapulaa talosta taloon käsikylä kylänmiehille kokoontumaan sunnuntaina jälkeen puolen päivän.

Kun kylän ufot sitte kokoontuivat Bac'in wiheriään miespihaan, näytti sille, kuin heidän kokouksensa jysäisi luvattun lukemisen syrjälle.

Waan niin ei kuitentaan käynyt. Nimismiehen pyytämät tiedot, jotka paraasta päästä koskivat vuoden tulon toiveita kylälunnassa, olivat pian suoritut. Kun sitte asiat olivat päätetyt, jäi kuitenkin ensin osa talonpoijista paikalle piippuansa polttamaan ja keskenänsä juttelemaan tänä suopeana sunnuntai-iltana.

Heille Bac nyt lausui: „Hyvät naapurit ja arvosat kylän miehet! Minä olen lapsilleni luvannut tänä iltana lukea hewosesta ja koska minä en mielisurmillani purtaa annettua lupasta, paitsi suurimmasa hätätilassa, kysyn nyt teiltä ystävällisesti, eikö teitä tentiesi huvittaisi kuulla luettavan eräästä hiljakkoin painetusta kirjasta yhtä ja toista

hewosesta, waikka tyllä suurin osa, mitä hewosesta on sanottavaa, on teille tunnettua. Te tiedätte kaikin (tässä Baad weti suunsa leikkilliseen nauruun), että minä olen wanha, paatunut hewosystävä, ja sanoohan wanha sananlasku: „hydämmensä tyllhydestä suu puhuu“. Minä uskon jokaisen teistä myöntävän, että hewonen ruumiin voimansa ja muotonsa puolesta on yksi kauniimmista eläimistä ja että se on ihmiselle hyödyllinen auttaja ja nöyrä palvelia. Mutta kuinka monesti hewonen ihmisten tyllhyden tähden alentuu uljaasta ja jalosta eläimestä kurjimmaksi, niin tuskutuksi „hewoskoniksi“, wanhatksi, raatolaihatksi, elämäänsä wäsynneeksi olennoiksi, omistajansa kowista sanoista, tuimista piiskan siwalluksista ja kaikin tavoin tyllpäisestä pitelemisestä! Ei yksitään eläin ole niin suurin määrin jumalattomien ihmisten räähkäämä, kuin hewonen, eikä yhdellä ainoallakaan ole niin surullista kohtaloa kuin tällä eläimellä, joka kuitenkin niin nöyrästi ihmistä palvelee. Ihminen usein kätittää woiton himosta hewosen voimia fiksi, että se kaatuu, ja moni hewonen on kuollut liiallisiin ponnistuksiin. Oi, sitä elämää! Kuinka useasti on nähty wanhoja watuneita hewosia, jotka toin tuskin jaksawat paikaltaan liikahtaa, asetettawan raskaitten fuormien eteen, ja naarmat selässä näyttäwät niitä sen lisäksi julmasti pideltävän. Pikkahinnasta ne sitte tavallisesti kulkewat kädessä toiseen, kunnes niistä ei ole jällellä muuta kuin lunta ja nahkaa ja wihdoin viimein ne kaatuu jollakin waihetuspaikalla ja siinä sitte wetäwät wii-meisen hengähdystenä juopuneitten ajajien ruoskan alla.

Tämän kaiken tiedätte ja tunnette, rakkaat ystäwät! yhtähywin kuin minäkin, mutta minä muistutan siitä ainoastaan sen wuoksi, että tietäisitte syyn, mikätähden huoleni on antaa lapsilleni tietoja hewosesta. Minä, näette, uskon ja toiwon, että sen kuin oikeen tuntee, siihen myös raskastuu, ja hewonen tyllä anjaitsee tunnetuksi tulla; fiksi sillä

on monta hyvää omaisuutta. Kun oikeen tuntee minä asian tai eläimen hyvänsä, niin ymmärtää sitä paremmin lähtettään. Mitä siitä nyt sanotte, ukot, tahdotteko jonkun aikaa kuulella sitä, mitä hewojesta aikoisin lukea?"

Bac'in kysymykseen kaikki vastasivat myönteymällä.

Kun Bac sitte meni kirjaansa noutamaan ja lapsiansa lutsunsaan, pistivät ukot piippuihinsa, panivat niihin walkeeta ja istuivat tai laskiivat pitkäkseen pihan ruohostoon lainaamaan esitelmälle enemmän tai vähemmän tarkkaavaisia korwa.

Bac luki:

Hewosen ruumiin rakennuksessa yhdistyy kestävä voima ja pulsa kauneus. Sillä on kauniiksi luotu pää leweällä otsalla ja pienillä korvilla, silmät ovat suuret, alhykkäät, kaula kauniin kaarewa, harjalla warustettu, rinta leweä, jalat kauniit, lawion suojelemat, häntä tuuhca.

Hewosella on t e r ä w ä n ä k ö ja s a n g e n t a r k k a k u n l o. Sen pienet korwat ovat erinomaisen liikkuiset; se ilmottaa sielunsa liikutukset nostamalla korwiansa. Ne ovat tavallisesti pystysä, kun hewonen on tyhen ja wälinpitämätön. Mutta niin pian kuin ääni herättää sen huomiota, se silmän räpäyksessä panee korwansa pystyyn, eli toisin sanoen, se korotta ne eteenpäin ja kuulaksensa paremmin se kääntää päänsä sinnenpäin, josta ääni tulee. Sillä tavoin saattaa ratsastaja wahtina ollessaan yön pimeydessä saada hewosensa korwien liikutuksesta tiedon wihollisen lähestymisestä, waikka se vielä kaukana on.

Waan on muutoinkin kuin jodan aikana hyödyllistä, että ratsastaja ottaa waarin hewosensa korwista. Kaikki mitä hewosen mielessä liikun, ilmestyy korwien liikunnoissa. Mikä lewottomuus tai mikä hätä hyvänsä, joka hewoseen tulee ja sitä peljästyttää, ilmaantun korwien eri liikkeissä. Jos se pelkää ranlaistusta, se kääntää korwat taappäin.

Saman tekee vihainen hevonen, kun se yrittää takapotkua. Sentähden aina on paras pitää hevosen formista vaaria. Hevonen on hyvin oppivainen ja vähässä ajassa se oppii ymmärtämään, mitä sen tehdä tulee, warinkin jos sitä kohtelee hyvin, helästi ja ystävällisesti. Ajajansa käskijä se pian hyvin tarfoin ymmärtää, jotta se hänen käskiesjälä lähtee liikkeelle ja merkin annettua pysähtää. Kun waan ohjajia hiukanakin nytkähtää, se muuttaa kulunsa herransa tahdon mukaan. Oikein ihmetellään semmoisten hevosen taitoa, joka ratsustajan opettamana liikkuu nusiikin tahdin mukaan ja tekee muita kummallisia harjoituksia ja konstia.

Hevosella on oivallinen muisto. Ne tiet, joita se kerran on kulkenut, tuntee se tarfoin. Moni ratsastaja ja matkamies on pilkko-pimeänä yönä, kun ei ole kätänsä erottanut eikä tuntenut tietä, luottanut hevosen tarfunteen ja päässyt terveenä ja ilman tapaturmaa perille. Siinä hyödyttää hevosta sen hyvät silmät, joilla se yöllä näkee paremmin kuin ihminen. Jos hevonen jaapuu wahti-huoneelle, jolle hänen isäntänsä joskus on pysähtänyt makkamaan silta- tai tierahoja, se itsestään menee päin huoneen kuitia ja pysähtyy siinä, sillä hän muistaa sen ennenkin tehneensä. Erinomaisen hyvin hevonen muistaa keskikwaritaloja, joihin ennen on poikettu ja siellä syötetty. Odotamatta ajajansa manausta, se pysähtyy eikä mielellään jatka menoansa, jos ei sillä kertaa olisi siihen paikkaan poikettamakaan. Tämä oivallinen paifallisuus-muisto saattoi eräällä kerralla murhan ilmi. Eräs matkustawainen willakapppias tuli yhtenä pimeänä yönä maantiellä murhatuksi, ja murhamies otti hevosen ja rattaat ja lähti ajamaan toisaalle päin. Mutta hevonen tunsi sentin tien, ja kun se monen tunnin waiwalloisen kulun perästä sai pysähtyä keskikwarissa ja laskettiin aseista, se kohta tunsi paikan ja meni päin tuttua

tallia. Tämä tefo weti tallitrensin huomiota puoleensa; hän tunsi myös rattaat ja sanoi feskiewarille, että hänen mielestänfä oli hywin epäluulon alaista nähdä hewofen ja rattaat ilman wanhaa omistajaansa. Ruwettiin mieftä tarfemmin tiedustelemaan, epäluuloja karttui enemmänkin, ja lähetettiin hakemaan lifellä afuwaa nimismieftä. Murhamies, jonka rohkeus tykkänään katoji näistä hewofen alkuunpanemista tapauksista, tunnusti rikofensa, pantiin fiini ja fai ansaitun rantaistuksensa.

Hewonen muistaa paikalla millä hywänfä kofemat waiwansa ja wastuksensa kuin myöskin hauskuutensa. Edellisessä tapauksessa se ilmaisee mielipahaansa, jälkimäisessä mielihywäänfä. Yhtä wastahakoisesti kuin se tahtoo mennä talafin paikalle, jossa se on faanut kofea jotafin raskasta, yhtä mielnifasti se käy niissä paikoissa, joissa sillä on ollut iloa ja hauskuutta.

Todistukseffi jälkimäisestä tahdomme kertoa erään tapauksen mailman historiasta. Kun eräs mies, joka petofsen kautta oli anastanut Persian kuningasistumen, oli faanut surmansa seitsemältä ylhäiseltä persialaiselta, sopivat nämät feskensä, että se heistä tuliji kuninkaaffi, jonka hewonen enifji hirnuiji heidän yhdesfä ratsastaessansa. Yhdellä heistä, jonka nimi oli Darius Hystaspes, oli fuffela tallimestari, joka edellisenä päiwänä wei herransa hewofen yhdesfä toisien hewofien kanssa eräälle paikalle, jonka ohitse hän tieji herrojen seuraavana päiwänä ratsastawan. Täällä hän antoi hewofille erinomaisen hywää syöttiä. Kun hewonen fitte seuraavana päiwänä faapui sille paikalle, jossa oli ollut niin hauskaa kumppanien parissa, rupefi se ilofsta hirnemaan muistaessansa cilispäiwän hupaa. Kaikki muut ratsunniehet astuiwat alas hewofienfa selästä ja terwehtiwät Dariusta kuninkaaffi.

Waiffa hewonen ei liittähdy herraansa yhtä ystämälli-

sesti kuin koiria, löytyy kuitenkin esimerkkiä, että hevoset monta vuotta jälkenpäinkin ovat tunteneet herransa ja hoitajansa heidän vaatteistaan tai äänestään, juosteet heidän luoksensa ja ystävällisesti hirtnneet tai nuolleet heitä. Mutta hevonen on tavallansa herkkätuntoinen uskollisuudessaan eikä osota samanlaista uskollisuutta jokaiselle hoitajalle, vaikka hoito ylimalkaan olisikin säännöllinen. Hevonen näyttää taitaransa huomata, tekekö hoitaja virkaansa mielellään ja rakastaako hän eläintä, vai eikö. Jos hevonen huomaa rakkautta hoitajassaan, sekin tekee vastavuoroa ja paljitse rakkauden nouteliaalla kuuliaisuudella ja ystävällisellä uskollisuudella. Hevonen näyttää hymärtävänsä lohduttavaa puhuttelua, jos se joskus sattumalta saa virassansa odottaa liian kauan, taikka jos sillä on lähdettävä ajoon pihalla ilmassa. Se on herkkätuntoinen ja kiitollinen jokaisesta hyväntahtoisesta sanasta, jonka hoitaja sille sanoo tuodessaan rehua tai wettä, taikka lewittäen waippaa sen selkään, taikka sitä muutoin hoitaessaan. Semmoisella kohtelulla se woi hywin ja wiihdytys silminnähäwästi paremmin. On nähty hevosien laihtuwan ilman että niitten hoitajia olisi woitu joimeta mistään erityisestä welwollisuutensa laiminlyönnistä. Niin pian kuin on saatu toinen hoitajia siaan, joka on hymärtänyt woiittaa hevosien ystäwyhyden, on huomattu hevosien jälleen saawan entisen terweytensä ja hywän lihanja. Waan että hywäntahtoisuus ylijätänjäksi olisi tarpeeksi, ellei samassa ole tietoa siitä, mitä hevosen hoitoon kuuluu, on itsestään arwattawa asia. Hewosilla on hywin erilaatuinen luonto. Muutamat ovat kowin kiwaita ja rupeewat siitä syystä pikaa hikoilemaan. Mutta liiallinen hikoileminen heikentää. Sen tähden on katsottawa, että semmoinen hevonen ei saisi wetäessä tai juostessa kiwastua. Kun hevonen tulee hiestä märäksi, täytyy sitä warota kylmettymisestä, muutoin eläin helposti tärweltyy.

Ylimalkaan hewoset nähtävät pitävän tyhneestä, tasaisesta kohtelusta, jillä ne tallitrennit, jotka ränskivät ja ärjyvät, eivät tavallisesti tule hewosien kanssa toimeen. Hewosia myös inhottaa semmoiset hoitajat, joilla on väkewä ihohiki.

Tunnettu asia on, että moni wetohewonen, joka nöyrästi antaa itsensä valjastaa ja valjaista riisua tavalliselta ajajaltansa, tavattoman tuimasti potkaisee taakseen, kun joku toinen yrittää samaa tekoa. Ylimalkaan ei ole harvintaista, että hewoset osottavat sangen elävää arkuutta, jos jalka on nostettava taikka jos waan niitten jalkaan vähänkin koskee. Shynä siihen on monesti kaiteli se, että niitten mieleen muistuu ennen kärsimänsä tuskat. Usein kyllä tapahtuu, hewosia leugitettäessä, että taitamaton tai huolimaton seppä saattaa hewoselle tuntuwan tustan. Joskus on esim. naula ylen pitkä, menee lamion läpi, joka on turtana, ja tuntee hewosen lihaan niinkuin sanotaan. Se mahtaa tehdä kowin kipeätä, jotta se elävästi painuu hewosen mieleen. Kun sitte tarttuu sen jalkaan samalla tavoin kuin seppäkin, pelkää hewonen saawansa taas kärsiä samaa, ja siitä se koettaa päästä taakseen potkaisemalla.

Usein nähdään, että hewonen ja koira, joilla on sama isäntä, ovat erinomaisen hyvät ystävät. Koira on silloin hewosen tavallinen kumppani, johonkin mentäessä. Koira puolestaan ilmaisee ilon tunteensa lujasti haukkumalla ja hyppimällä hewosta päin, joka siitä ei vähintäkään häitäile. Se terävä tarffuus, jolla hewonen pitää waaria kaitista, mitä sen ympärillä tapahtuu, ja sen kyky erottaa tunnettua tuntemattomasta, tavallista tavattomasta, selittää shyn, mistä se tulee, että hewosella on wauhto ja pelko luonto. Joku tavaton ääni, joku tavaton näkö, joku ällinäinen liikahdus, esim. sateenwarjo, joka pannaan lewelleen sen silmäin edessä, saattaa tehdä sen kowin lewottomaksi.

Tuo peljästyks, tuommoinen tuskallisuus, johon se on tykeneväinen, todistaa, että se mietiskelee tapahtumia. Ripustettu walfonen waate, tien wieresssä seisowa waltaistu kiwi panee sen pelkäämään. Mutta hevosien wiijautta todistaa se, että se huokeasti ottaa wafautuaksensa siitä, että tuo pelottawa esine ei ole mitään waarallista, jos sen waan wie sitä lifemmäksi ja samassa puheella sitä rauhoittaa. Tämän todisteeksi tahdomme kertoa seuraawan tapauksen. Eräänä aamuuna lähti eräs ratsupäälikkö miehineen eräälle paikalle, jossa höyryjuna parakkaa ensi ferran ajaa suhiji rautatiellä, joka wastikään oli rakennettu seudulle, jossa niitä ei ennen ollut. Junan suhijewasta äänestä hevoset säpsähtivät. Päälikkö komenä: „älkäätk lyötkö hewosia"! Ei yksikään ratsumiehistä saanut käyttää piiskaa eikä kannusta, waan piti rauhoittaa hewostansa ystävällisellä puheella, taputtamalla ja silittelemällä. Se onnistuikin. Höyrywä weturi kulki nopiasti ohitse pitkine wannujunineen eikä ollut waihuttanut hewosissa mitään pahaa. Eläimillä oli niinmuodoin ollut tilaisuus wafautua luulotellun kummituksen waarattomuudesta, ja seuraus siitä oli, ettei ne enää olleet huoliwinansa, ollessaan suhijewan junan likitienoilla. Niin täydellisen menestyksen sai järkewä tynneys jo ystävällinen sääliwäisyys aikaan. Warmaa on, että malttamaton tuimuus ja hewosien ankara räähkäys ei olisi waihuttanut samaa. Jos meidän hewosräähkääjämme ottaisiwat tämän seikan huomataksensa ja tottuisiwat hädän hetkellä ystävällisesti ja tynneesti kohtelemaan hewostansa, ei niin moni ajaisi itseään kuoliaaksi ja monta onnettomuutta ja wahinkoa wältettäisiin.

Olimalkaan tunnettu asia on, että ratsumies, joka tuntee hewosensa omaisuudet, woi edellä kättä hewosensa pelosta aawistaa waaran ja sitä wälttää kehotuksella ja ystävällisellä puheella. Siitä hewonen tuntee itsensä niinluin rauhotetutksi eikä mikään tawaton ilmaus kohtaa sitä

walmistumattomana. Muutoin hewonen oitis tähdellisesti rauhottuu, jos esineen pikaa saa poistetuksi.

Parasta ylimalkaan on wälttää niin paljon kuin mahdollista on kaikkea hewoselle äkki-arwaamatonta, erinomattain semmoisille hewosille, joihin ei ole aiwan luottamista. Wähintänsä niitä saa salaa takaapäin lähestyä, ja wieläpä semmoisien hewosten omistajakin tekee wiisaasti, jos hän jollakin tapaa ilmaisee tulleen sa talliin, joko lujaa puhumalla, yskimällä taikka hyräilemällä, ennenkun hän menee ihan lielle hewosta.

Hewonen wälttää mielellään wesiälättöä tiellä; eihän sillä ole tietoa, onko se syvä, ja se astuu warowasti kautta wedsellä täytetyn ojan, koettaen ensiksi lyhyillä askeleilla, lieneekö se waan liian syvä. Mutta toisaalta katsoen on hewonen urhoollinen eläin. Muutoin ei siitä olisi sota-palvelukse. Se tottuu hywiin painettien wälkkymiseen, kimmärien pamaukseen ja kanuunain hyrinään ja ryhtää urhoollisesti eteenpäin, kun hyökkäys on tehtävä. Komentosanat ja erinomattain torwen toivotuksen hän usein oppii nopeammin ja paremmin kuin joku kowapäinen nahkpoika. Monta kertaa on ratsuwäen harjoituksilla tapahtunut, että joku ratsastaja, joka on harjoituksia katsellut wanhan, määräänsä palvelleen sotahewosen selästä, on wastoin tahtoansa muitten katseliain huwitukseksi hewosineen joutunut ratsuwäen liikkeisiin, kun hewonen on kuullut nuo tuntemansa torwen merkit.

Muostin rauhan oloissa voi samanlaista huomata hewosten järjestä. Niin on tunnettua että ajurien asemilla, eli semmoisilla paikoilla, joissa ajurien on määrä olla alalansa yleisön tähtetäwiksi, niin piian kun yhdet ajokalat ovat riivistä ajaneet, kaikki muut hewokset ovat itsestään lähteneet tähttämään joutopaikkaa. Etä hewokset ylvästelewät, kun ovat muheasti satuloitut ja koristetut, sen näkee

fiitä, mitenkä ne menettelevät rikkaitten wainujen wäljaisja. Kun ne sitä wastoin ysfinfertaisissa ajokaluissa wetävät puuhormia, fantaa, fontaa y. m., astuwat ne tietänsä nöhrästi, katjelewat alaspäin ja näyttäwät hiukan ujoستهلوان wirtaansa.

Tahdomme tässä kertoa erään tapauksen, joka on omanja näyttämään, kuinka järfewä taju hewosella on. Eräs tilanomistaja, joka oli kelpo hewosmies, ratsasti poikki kotoa. Kun hän luotti hewosensa, istui hän surutonna satulassa ja waipei hywiin ajatuffiin, pää hiukan alaspäin painuneena. Silloin lensi joukko pyitä ylös ilmaan ihan hewosen jaloilta. Näitten lintujen omituisesta sipien suhinasta hewonen säikähtyi ja nosti pelossaan päättänsä taappäin niin äfisti, että hewosen pää sattui ratsastajan päähän, ja mies putosi tainnoississa maahan. Täten hän jäi tainnoffiin hewosen wiereen. Kun se näki herransa pittä-nään, se käwi surullisefji. Siinä silmänräpähfessjä se unhotti pelkonsa pyistä ja seiso i liikumatta paikallaan. Se oli sentään tulineen eläin ja oli i warmaan, päästyänsä painosta wapaafji, woinut saada halun wapauttansa läy-tää ja rientää tiehensä. Mutta uskollisuuden ja säälimyksen tunteet herraansa kohtaan eivät saaneet sitä paikaltaan lii-kastamaan. Tässä tilassa muutamatsä talonpojat tapasivat hewosen herroinensa ja heidän onnistui saada henki ratsastajaan waluttamalla wettä hänen kaswoillensa. Tuo uskol-linen eläin nähty tästä ulewan hywin iloisefji, ja kun ratsastaja taas oli satulassa, hewonen hänet kantai sangen warowaisilla askeleilla kotiin. Waan senkaltaista sääliä ei suinkaan lenentään hewosrääffääjän ja ruoskian ole hewo-seltaan odottamista. Sen mitä k y l w ä m m e, s a a m m e m y ö s n i i t t ä ä.

Hewosen tuifi-tarpeellisuudesta ihmiselle ei ole tarpeen puhua. Jokainen maanwiltjeliä sen warfin hywin itsestäänkin kyllin hymmärtää.

Hewonen on Aasiasta kotoperää. Amerikassa ja Austraaliasa hewosia ei löytynyt ennen eurooppalaisten sinne muuttoa. Etelä Amerikan aavoksissa aroissa ja Aasian Tartariassa elää villihewosia laumottain, joita väkewin oris johtaa. Ne ovat rauhallisia, ellei niitä hätyytetä; ne puolustawat itseänsä karioilla ja wahoilla hampailsansa, ja ne sanotaan asettuvan yhteen päin toijansa ja potkaisevan takajaloiltaan, jos wihollinen on vaarallinen. Mutta hewonen saattaa keshyneenäkin joskus käyttää samaan tarkoitukseen karioitansa ja hampaitaan. On ferrottu, että hewoset ovat hampain käyneet kiini hewoswarfaisiin, jotka eräänä yönä olivat hiiptneet salawihkaa talliin, ja sitte niin tallanneet heitä karioillaan, että he aamulla löydettiin kuolleina piltuisia. On huomattu sitäkin, että hewonen, jos se on tehnyt jotakin pahaa, ottaa kirituksen vastaan ilman vastusta ja taipuu anjaitun rangaistuksen alaiseksi. Mutta toiselta puolen kaisoen, hewosella on arka oikenden tunto, ja kaisin woininsa se koettaa torjua päältänsä kaikkea pahaa, jota sille tehdään.

Parahimmut ja jalohimmut hewoset ovat araapialaisten. Ne ovat mainioita tulifundeltansa ja noreundeltansa, niinkuin nopeudentansa, keshämyhdeltänsä ja hiljaisuudentansa. Satulastansa riisumatta ne saattawat kulkea 10 penikulmaa kormessa, ja eläwät juomatta koko piltän päivän kuuwista yrtistä. Araapialaiset kohtelewat hewosiansa erinomaisen ystävällisesti, eivät koskaan lyö niitä eiwättä anna niitten kuulla kowaa sanaa. Ne eläwät ja mafaawat yhdesjä herransa kanssa samassa teltissä, aivan samoin kuin maamme sisämaissa hewonen muinoin asui herransa kanssa pirtissä. Araapialaisten hewoset eiwät päiwällä saa mitään ruokaa, ainoastaan kahdesti juomaa, mutta ehtoolla araapialainen ripustaa pusjillisen ohria taikka taateli-pähkinöitä hewosen pään alle.

Myöskin venäläiset ovat kiitetty hevosiensa ystävällisestä hoidosta ja kohtelusta. Hevosikat venäläisissä kaupungissa taitavat niin järjellisesti pidellä hevosiensa, ettei heidän koskaan tarvitse piiskaa käyttää. Jos hevosen kauan tähtyy seisoa odottamassa, rohkaisee kutsi hevostansa, kehottaa sitä kärsivällisyyteen, taikka laulaa sille weisun, jaadaksensa sen aikaa hupaisesti kulumaan. Joska meidänkin ajajamme kohtelisivat hevosiensa samalla tapaa, niitten vetäessä raskasta kuormaa vasta-mäkeä, tahi pehmeällä tiellä, johon pyörä vajoo, taikka muissa yhdenkaltaisissa tilaisuuksissa!! Sen sijaan kun alinomaan käytetään piiskaa ja kalikoita, sen sijaan kun ärjytään ja tirotaan, olisi ystävällinen kehoitus sana eläin raukalle liewitykseksi työssä ja rohkaisiji sitä uusiin ponnistuksiin. Warmaa on, että hevosen omistajat itse siitä saisivat parhaan hedelmän!

Hevosen tavallinen ruoka meidän maassamme on kaurat, heinät, ruoho, oljet ja silppu. Mutta ne myös mielellään syövät keitettyjä perunoita, rukiita ja leipää. On niitäkin hevosia, jotka halukkaasti nauttiivat osansa herrojen ja woileivästä, waikka hevoset ylimalkaan eivät pidä rasvaisesta. Me tiedämme kertoa eräästä hevosesta, joka mielihyvällä söi — kauan muniä. Eräällä kanalla oli tapana muniä tallissa hevosen seimeen. Niin kauan kuin kana siinä istui, hevonen ei lakannut sitä katselemasta, mutta antoi sen olla rauhassa. Waan sitte kun kana nousi ylös, tarttui hevonen warowasti hampain munaan, nosti sitte päänsä, niinkuin ihminen tekee kurekkuansa kurlatessa. Sitte se hiukan puseri hampaansa yhteen, muna naskahiti, hevonen nieli makeasti sisällyksen, painoi päänsä alas ja syöksi pois tyhjän kuoren.

Behkusiipusta moni hevonen ei nähä huoliwan, mutta se on niille terveellistä syötävää. Se edistää syljen wal-

mistusta ja panee eläimen syömään hitaammin, joka tekee sille hyvää. Siitä ei voi hevosille olla mitään tietoa; ne kuljalevat joskus silppua, kenties sen tähden, että se niitten mielestä on liian kiiwaa. Mutta jos hoitaja huomaa hevosien tahtowan puhalttaa keweät afanat ruoka-astiasista pois, täntyy hänen aika-wälittain apetta kastella. Semmoisien hevosien sanotaan tahtowan kosteasti ruokittaa. Hikeisinä ei hevosille saa oitis antaa juotawaa. Jos ne kuumina suvipäivinä ahkerasti juostuaan ovat kowassa hiesjässä, tekee se niille hyvää, kun ruumis kauttaaltansa pyhitään suurella, märällä wampulla. Tallin tulee olla tuulen henkimä mutta wiimasta wapaa; niinkään on hyvä walo tarpeen, mutta se ei saa langeta eläimen silmiin. Vielä on talli määrättyinä aikoina puhdistettava ja ripotettava kiiwilla oljen pehkuilla, ettei nousi wälewä lemu, joka wahingoittaa hevosien silmiä. Hevosien hywinwointiin vielä on tarpeen, että sitä joka päivä puhdistetaan, ju'taan ja itäänkuin kampaan ja harjataan sekä joskus pestään ja wainutetaan wedellä. Jos on tilaisuus uittaa hevosta, sitä parempi.

Hevosesta on ihmisille paljon muunkin hyötyä, paitsi palvelusta, jota se tekee. Semmoisille kansoille, jotka osaksi elävät hevosien lihasta ja maidosta, niinkuin kasakoille, tataarilaisille, mongoolilaisille ynnä muille on tämä eläin tärkeimpiä. Hevosien wuota parfitaan ja valmistetaan an-turanahaksi, hihnoiksi ja päällysnahaksi. Hännän pittää jouhet, jotka Turkin maalla ovat kunnian merkinä ylhäisimmille, joita sanotaan kahden tai kolmen hevosenhännän pashoiksi, käytetään aineiksi hienoihin seuloihin tai sihwilöihin, wulun joussiin, huonekalujen ja matrasien täytteeksi; ihon lyhyt karwa niinkään käytetään polstariin, sutiin ja harjoihin; karioista tehdään kampoja ynnä muita sormarin töitä.

Sitte kun Cerif Back oli ennättänyt lukea näin pitkälle, kääntyi hän lapsiansa puoleen, sanoen: „Nyt olette, hyvät lapset, saaneet kuulla yhtä ja toista jalosta hewosestamme. Allöön lukea teistä tulko hewosrääkkääjäksi! Ja joska me kaikin, joilla hewosia on, aina kohtelisimme niitä lempeästi, ei ainoastaan sen vuoksi, että ne kauan voisivat meitä palwella, vaan p u h t a a n o m a n t u n n o n t ä h d e n . Siitä kuinka hewostansa kohtelee, näkee kunkin ihmisen mielenlaadun. Mutta te lapset, jotka epäilemättä tulette hewosia pitämään, teidän tulee wilpittömästi ja sydämeistä tehdä se päätös, että kerran näytätte olevanne hewosienne laupiaita kaitioita ja hoitajia ja sitten osottaa teidän tosihalunne olevan t ä y t t ä ä t a i w a a l l i s e n S f ä n n e t a h t o a .

Näillä sanoilla Back lopetti kehotukset lapsillensa. Muutamat wieraista, jotka nyt yleisesti sanoivat hänelle hyvää yötä, näyttivät jotenkin nuopeilta; toiset myös wäyhän äreiltä. Waan siitä ei tämä niin kuts. hewosenitkiä huolinut; hän oli saanut naapurillensa ja kylämiehilleensä sanoa t o t u u d e n , ja sitä hän ei koskaan salata saa, vaan pelkäämättä tuunustaa, asian waatiesja.

Myhrann'lin oli kumliain joukossa, mutta kofiko sanat sydämeen, saamme nähdä seuraawasta luvusta, joka onkin tämän kertomuksen viimeinen.

Seitsemäs luku.

Rahdenlaista niittoa.

Tarkotuksemme ei tietysti ole askel askeleelta seurata näitten molempien naapurien elämän vaiheita, joista tässä nyt kerromme. Se wäsyttäisi niin meitä kuin rakasta lukiaammekin. Mitä ebellisessä olemme kertoneet olkoon tar-

peefsi tutustua, kuinka erimieliset Back ja Nygrann olivat keskenänsä ja millä eri kannalla he olivat niitten velvollisuuksien suhteen, jotka heille kuuluivat Sumalan luomina ihmisinä korkeampaa tarkotusta warten kuin tämä maallinen elämä itsesjäsä on, ja Sumalan asettamina hallitjemaan toisia luotuja olennoita ihmiskunnan ulkopuolella.

Martti Nygrann'ista olemme kertonut, että hän oli noita raakoja luonteita, jotka räähkäävät eläimiä ja luulewat mitä hyvänsä luovalliseksi suhteessansa niitä kohtaan.

Heillä ei mielestänsä ole niitten suhteen velvollisuutta ollenkaan, waan ainoastansa oikeus noutaa eläimistä mahdollisimman suurinta hyötyä ja etua, tavalla millä hyvänsä. Semmoisien ihmisten mieleen ei koskaan johdu ajatustakaan, että elukoillakin on tunteita, että nekin saattawat iloita ja kärkeä ja että ihmisten tulee näistä tunteista huolta pitää. Jos taas heitä siitä huomautetaan, he kolo asian kieltäwät, ilkkuwat ja pilkkaawat semmoista lapsellisuutta ja hienkatsowat kaikkea kehotuksia ja warotuksia. Mutta niinkuin he kylwäwät, he waremmin tai myöhemmin saawat niittää.

Nygrann'yllä oli saanut warotuksia, Sumalan antamia, Hänen, joka koettaa ihmisiä kurittaa, saattaaksensa heidät malttiin ja parannukseen.

Hän itse oli kerran erällä hewosmarkkinoilla juonut ylen määrin ja sitte piti pimeässä päästämän kotiin äsköin waihetetulla hewosella, joka oli wirmapäinen siitä ruoskimisesta, jonka se päivän kuluessa oli saanut hnnä wiinasta, jota sen sijaan oli pakotettu, että se näyttäisi wirtulta ja riwakkalta. Kun Nygrann oli puolitiellä kotiin, hän nukkui wiinapäisenä, ja tuo täyhttä lauffaa joutuwa hewonen, joka ei koskaan ollut tätä tietä kulkenut ja nyt tunsi ajajansa päästäneen ohjafet, poikkesi siwutielle, jolla ajokalu

kaatuivat, ja Nygrann wistattiin weräjän pieleen ja sai toisen käsiwartensa ja toisen säärensä poiki. Tässä surkeassa tilassa eräs itsellinen hänet tapasi, jonka mökin kohdalla onnettomuus tapahtui. Ellei Jumala olisi sallinut apua lähellä, olisi Martti warmaan kuollut wiluun siihen paikkaan. Nyt hän kannettiin kottiin ja sai kiittää pohjalaisten taitoa poikkeinaisien luitten lääkityksessä, että pääsi kamalasta markkinamatkastansa kahden kuukauden kipuwuoteella.

Mutta kipuwuoteeltaan hän ei noussut muuttuneena mieleltänsä. Tapaturmansa jäi pian unohtuksiin ja huoletonna hän jatkoi entistä elintapaansa ynnä hewoshuijaukseen ja markkinamenojaan.

Silloin Herran kävi vielä kerran raskaasti käwi hänen päällensä. Wanha sananlasku sanoo: „omena ei lansee punsta pitkälle“. Se toteentui walitettawasti myös Nygrann'in wanhimman pojan suhteen, joka jo nuoruutensa aikajimmista ajoista ei ollenkaan eronnut isästänsä, kun oli reipasteltawa hewostorilla, willityimpänä wiinauroona. Tämä nuori mies oli kerran markkinoilla likimäisessä kaupungissa. Toisena markkinapäiwänä, joksi sitä nimitettiin, tawallisesti harjotettiin hewoswaihtoa. Waihtopaikka oli pari wirstaa kaupungista ja siellä tawallisesti tapahtui niin rajuja ja werisiä melkeitä, että harwoin kuksaan säädyllinen ja selwä mies sinne saapua tahtoi. Pooliin kyllä oli määrä pitää järjestystä paikalla, mutta helposti on ymmärrettävä, miten mahdottomaksi käwi tulla hengelle pitää monta sataa wiinasta willittyä hewoswaihtajaa kurissa. Nuori Nygrann oli saapunut waihtopaikalle enonja kanssa, eräs wiidenkymmenen wanha, muutoin hiljainen ja säwyisä mies. Nygrann oli pahoin päisään ja enon oli tosin „maistellut“, niinkuin sanotaan, waan ei kuitenkaan ollut juowuoksissa. Kuinka nyt lience ollutkaan, tässä kertaa tapahtui yksi noista tappeluista, jotka eivät ole

harvinaisia jiinä paikkakunnassa, josta tämä tertomuksemme on kotoisin. Ulein, näet, tapahtuu, että kahden kylän nuorukaiset joutuivat keskenänsä tappeluun ilman että yhdistyksillä otteluoilla on erittäin mitään riitawäliä keskenänsä. Kahden yhdistyksestä torasta syntyy siten tappelu kahden koko kyläkuntalaisten välillä. Niin nytkin kävi. Hewospaikalla läsnä olivat Martinkyläläiset joutuivat veriseen tappeluun toisen kylän nuorukaisien kanssa samasta vitäjästä. Eno, joka ei ollut kumpasentaan kylän miehiä, ei oikeastaan kuulunut tappeliain lukuun, mutta kun hän näki Martinkylän poikien olevan lukuisampien vastustajainsa allatäden, riensi hänkin joukkoon, loettaaksensa saada sijarensa pojan tappeluista pois. Kun hän tällä hywäntahtoisella tarkotuksella lähestyi sijarensa poikaa, tämä, raiwon ja wiinan wimmassa, läänthy enonja päin ja kaataa hänet yhdellä puukon iskulla kuolleena maahan jalkainja eteen. Tämä tappo teli tappeluista lopun. Mygrann, täten ollen enonja murhamies, kohtaa pantiin wäliwaimalla fiini.

Helposti voi arwata äiti paran surua ja tuskaa Myös isän mieltä tämä tapaus sywästi liikutti. Tuo kahdenhymmenen vanha nuorukainen tosin pääsi kuoleman rauhastuksesta eikä tarwinnut mennä Siperiaankaan, mutta kuritushuoneessa hän sai wietttää nuoruutensa ja miehuutensa parahimmat wuodet, jos hän niinkauan eläisi.

Olito nyt pojan onnettomalle kohtalolla se seuraus, että Martti Mygrann alkoi lamota joupumusta ja hewoshuijauksta sekä elää fristillisempää elämää? Walitettawasti emme voi tähän kysymykseen wastata jaa'lla. Tässä toteentuu toinen sananlastu, joka sanoo: „se maku, jonka astia kerran on saanut, sen se pitää“. Tämä sananparsi, sanjan kofema ja kofeoma wuosifatojen kulnessa, soweltuu moneen ihmiseen, waikka kaiketi onneki monta poittenstakin tästä hirwästä jäännöstä löytyy.

Niinlun Nygrann oli alkanut, niin hän jatkoikin loppuun saakka.

Siitä vielä tahdomme kertoa.

Eräänä myrskyisenä ja kylmänä iltana lokakuun loppulla hätä-ampumat meren puolelta peljästyttivät Martinkylän asukkaita. Selvää oli, että joku laiva oli ulompana joutunut hätään. Wahvaa jäätä oli jo rannoilla ja vuoden merikulkua luultiin jo loppuneen. Mutta yksi laiva kaukaijilta mailta oli vielä yrittänyt kalliilla lastillaan päästä kotijatamaan. Nuo urheat Martinkyläläiset, jotka lapsuudestaan saakka olivat mereen tutustuneet, eivät olleet hitaita lähtemään lyhyillä ja tulijoitoilla autamaan hädänalaisia. Kylän tottuneille kalastajille onnistui pian päästä laivan luo ja pelastaa laivanniehet. Mutta kapteeni, joka pelkäsi laivan menewän myrskyisenä yönä rikki, kehotti kaikkia kylässä koettamaan korjata kalliin lastin, luwatan hyvän korjauspalkan.

Kaikki kylänmiehet lähtivät korjaustyölle sillä urheudella ja uskaliaisuudella, joka on rantamaalaistemme oma. Kun laiva ei ollut lähellä kylän rantaa vaan edempänä, ja kun paatit olivat täynnä tawaraa, jota taiwaasta satawa lumiräntä pian saattaisi pilata, kutsuttiin myös kaikki kylän hewoset kokoon, että korjattu tawara kohta saataisiin ajetuksi kylään katosalle.

Niinpä Nygrann'kin tuli monella hewosella ja Baad ainoalla hewosellaan, sillä kun härätilasessa tuli auttaa lähimmäistä, hän ei hewostansa säästänyt siten, että hän olisi kieltänyt tulemasta korjaustyöhön. —

Paatit, joilla korjatut tavarat laivasta kuljetettiin, eivät saattaneet raiwata tietä rantaan saakka, koska wahva jää ulottui muutama syli rannasta. Tämä pakotti ajomiehiä rattaineen ajamaan yksitellen jään reunalle, ettei jää murtuisi monen ajaessa yhtäikaa.

Pelastustyö täten kävi riivakkaasti ja onnellisesti, kunnes monta hevosta yhtäikaa sattui olemaan jään reunalla liellä toinen toisiaan. Tästä jää yhtäkkiä petti ja avento aukeni rantajään ja paattien välillä, joista tavaroita jään reunalle ladottiin. Sekä Bač että Nygrann olivat siinä silmänräpäyksessä jäällä. Bač, joka tyyni tunsi hevosensa omaisuudet ja oli tottunut ohjaamaan sitä ystävällisellä, mutta vakavalla kädellä, onnistui rauhoittaa hevosensa siten, että se, vaikka weteen wajoomaisillaan, ei tehnyt wäkiwaltaisia ponnistuksia waan tyhneesti ja luottaen herransa ohjaukseen oli alallaan sillä wälin kun hän yhdeksä silmänräpäyksessä hyppäsi rantajäälle ja nopialla nyläyksellä weti hevosien rattaineen jäälle ja joutuken ajoi kuivalle maalle.

Yhtä onnellisesti ei Nygrann'in käynyt. Kun hänen hevosensa wajosi, rupefi Nygrann hirweästi kiroomaan ja löi hevosensa ankarasti yhdellä ajokaluhiin kuuluwalla seipäällä. Hewonen, tottuneena pelkäämään julmaa herransa ja kahden waiheella, peläten weden hätää ynnä herransa räähkäystä, syjäfi rattaita takaperin sen siaan kun oliji pitänyt koettaa päästä rantaan. Ei mnuta kuin silmänräpäys kun hewonen, rattaat ja ajaja olivat kadonneet aaltojen helmaan.

Tietysti Bač ja muut läsnä olia kiiruhtiwat saamaan hukkuvia autetufsi ylös, mutta pahaksi onneksi oli Nygrann pudonneet rattailta ja joutunut niitten alle, että kun hukkuneet saatiin ylös — joka ei ottanut suurta aikaa — oli sekä mies että hewonen hengettömät.

Ei ole epäilemistäkään, että Bač'in tuli kiittää ystäwällistä tapaa, jolla hän hewosensa kohteli, siitä että hän pääfi hukkumasta aaltoihin. Ja sen werran kuin ihminen woi arwostella mahdollisesti tapahtuwia kohtauksia, onhan enemmän kuin ainoastaan todenmukaiista, että Nygrann'ikin

olisi samassa tilaisuudessa pääsiyt kuolemasta, ellei hän julmalla kohtelutavallansa olisi hewoseltansa riisunut sitä malttia ja tottelevaisuutta, joka on hywäntapaisten hewosen tuntomerkinä, kun sitä waan pide ään hellästi, ystävällisesti ja järjennukaisesti.

Näitten molempien naapurien niitto siis kävi eri tavalla läteen, niinkuin käymän pitikin, kun heidän kylwönjä oli ollut niin erilainen.

Lesken walitusta ja surua emme tahdo kertoa, koska jokainen tunteellinen ihminen voi sen kertomattakin aavistaa. Semmoisia suruja suittaa paremmin itse tuntea kuin kertoa. Back oli lesken aineellisisa murheissa uskollinen apumies, niinkuin hyvän naapurin olla tulee. Ei woinut tulla kysymykseenkään, että Niitta Nygrann edelleen pitäisi tuota suurta taloa; siksi siinä oli liian paljon welkaa. Mutta pesän asiain huolellisella hoidolla onnistui Back'in säilyttää leskelle ja alaikäisille lapsille sen werran, että saivat asuakseen hyvän torpan, joka kului heidän entisen talonsa alle.

Jumala näki lesken surun ja soi hänelle iloisimpia aikoja. Hän ei enää niinkuin ennen elänyt kyselyhdessä, mutta Back, joka tuli hänen holhojaksi, sai iloksenja nähdä Nygrann'in nuorempien lasten kaswawan hywäntapaistiksi, että äidillä oli heistä watedes iloa.

Tähän lopetamme yksinkertaisen kertomuksemme, jonka toivomme sisältävän joitakuita opetuksia sille, joka tahtoo mielisastua muitten esimerkeistä. Serif Back elää vielä arwokkaana ja kaikkein niitten kunnioittamana, jotka ymmärtävät niinkuin tehdä tuleekin, pitää arwossa hänen lempeä ja jaloa mielenlaatua, jumalan pelkoa ja welwollisuuden tuntoa. Kun meidänkin maassamme eläin-suojelus yh-teksiä perustettiin, iloitui hän sydämessään ja kiitti siitä Jumalan hartaasti. Siinä kohden hän vielä kätkee kahdenkertaisen toiwon, että hän vielä eläisi silloin, kun eläin-suojelus-yhteys on waiwuttamassa hänen kotiseudullaan ja että Suomen Suuriruhtinas ynnä Säädyt laatisi wat eläinten suojelukseksi ja rauhotukseksi niin lauean lain kuin suinkin mahdollista.

Näitä hänen kristillisiä toiwuitansa epäilemättä noudattaa jokainoa, jella on forma ottamaan kuulaksensa luontokappalten huokaukset.

